

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra evropských studií

Bakalářská práce

2021

Matěj Modrý

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra evropských studií

**Spojené státy a dekolonizace Portugalské Indie v
kontextu studené války**

Bakalářská práce

Autor práce: Matěj Modrý

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: Mgr. Jan Váška, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne **4.5.2021**

Matěj Modrý

Bibliografický záznam

MODRÝ, Matěj. *Spojené státy a dekolonizace Portugalské Indie v kontextu studené války*. Praha, 2021. 48 s. Bakalářská práce práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra evropských studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Jan Váška, Ph.D.

Rozsah práce: 97 160 znaků

Anotace

Účelem této práce je shrnout problematiku proměny postoje Spojených států k otázce dekolonizace Portugalské Indie a odpovědět na otázku jaké specifické motivy vedly Spojené státy ke změnám tohoto postoje. Druhým prvkem této práce je pak také představení analýzy motivů amerického postoje vzhledem k realistickému přístupu v rámci teorie mezinárodních vztahů. Práce pro nalezení odpovědi nejprve představuje samotnou portugalskou přítomnost v Indii z historického, politického a ekonomického hlediska. Výchozí pozicí pro sledování vývoje amerických postojů je pak konec druhé světové války. Od roku 1945 postupně získávají na intenzitě oba hlavní historické trendy druhé poloviny dvacátého století, a to jsou studená válka a dekolonizace. Oba tyto velké celosvětové trendy měly zásadní vliv na proměnu postoje, který byl navíc ovlivněn velmi specifickými bilaterálními vztahy mezi Spojenými státy a Portugalskem. Portugalsko bylo autoritativním nedemokratickým státem, ale zároveň se stalo zakládajícím členem NATO, zejména z důvodu kontroly ostrovů v Atlantiku. Portugalské členství v NATO, prvotní americká podpora kolonialismu, bilaterální vztahy Spojených států s Portugalskem a případně také s Indií a celosvětový vývoj zejména padesátých let jsou tak hlavními zkoumanými faktory skrze které se tato práce snaží nalézt konkrétní motivy, které umožňují vysvětlení proměn postoje Spojených států vůči samotné existenci Portugalské Indie a vůči dekolonizačnímu procesu, který byl v této kolonii završen v roce 1961, kdy po 451 letech skončila portugalská přítomnost v Indii.

Annotation

The aim of this Bachelor thesis is to summarize the topic of the United States' attitude shifts towards the issue of Portuguese India decolonization and answer the question regarding specific motives which had led the United States to shift this attitude. The second part of the thesis introduces the analysis of the motives behind the American attitude in the context of a realistic approach within the theory of international relations. The work first introduces the Portuguese presence in India from a historical, political, and economic point of view. The commencement for the monitoring process of the American attitude's development is the end of World War II. Since 1945, both major historical trends of the second half of the twentieth century had been gradually climaxing, namely the Cold War and decolonization. Both of these imperative global trends have had a major impact on the change of United

states' attitude, which had also been influenced by very specific bilateral relations between the United States and Portugal. Portugal was an authoritarian undemocratic state but also became a founding member of NATO, doing so especially for *gaining/maintaining of its* control of the islands in Atlantic Ocean. Portuguese NATO membership, original American support for colonialism, the United States' bilateral relations with Portugal and perhaps also with India, along with particularly 1950s global developments, are the main scrutinized factors which the thesis seeks to find concrete motives enabling the explanation of United States' attitude shifts towards the very existence of Portuguese India and towards the decolonization process that culminated in this very colony in 1961, when the Portuguese presence in India ended after 451 years.

Klíčová slova

Portugalská Indie, Goa, Spojené státy americké, Portugalsko, NATO, dekolonizace, studená válka

Keywords

Portuguese India, Goa, United States of America, Portugal, NATO, decolonization, Cold war

Title/název práce

United States and Decolonization of Portuguese India in the Context of the Cold War

Poděkování

Na tomto místě bych velmi rád poděkoval panu doktorovi Janu Váškovi za vedení mé bakalářské práce, za trpělivou pomoc a za mnoho cenných rad a postřehů. Dále také všem přátelům, kteří mi s prací pomáhali. Konkrétně zmíním Rút Andreskovou, Jakuba Šmejkalu a Václava Syručka.

Obsah

Úvod.....	2
Diskuse literatury	3
1. Realismus v mezinárodních vztazích	6
2. Portugalská přítomnost v Indii před rokem 1945	9
3. Portugalská Indie v kontextu světového dění 50. let	14
3.1. Situace na indickém subkontinentu po roce 1945	14
3.2. Politika USA v oblasti východní Asie na přelomu 40. a 50. let	14
3.3. Založení NATO a vztah západních zemí k Portugalsku.....	16
3.4. Období korejské války v kontextu geopolitiky Indického oceánu.....	17
3.5. Blokáda Portugalské Indie a anexe Dádra a Nágár Havéli	18
3.6. Zánik Francouzské Indie	20
3.7. Bandungská konference	21
3.8. Diplomatická jednání se Spojenými státy	21
4. Postupný zánik Portugalské Indie	26
4.1. Suezská krize a zrychlení dekolonizace	26
4.2. Spojené státy v oblasti Indie a Pákistánu od roku 1956	27
4.3. Portugalsko-americké vztahy od roku 1956	29
4.4. Situace v Portugalské Indii.....	30
4.5. Vztah Spojených států a Indie 1959-1960.....	31
4.6. Rok 1961 a zánik Portugalské Indie.....	32
4.7. Diplomatická jednání a následky anexe	38
5. Analýza proměny postojů Spojených států	40
Závěr	46
Summary.....	48
Seznam použitých zkratk.....	50
Použitá literatura	51
Použitá primární zdroje	55
Teze bakalářské práce	62

Úvod

Cílem této práce je provedení analýzy postojů administrativ amerických prezidentů v otázce dekolonizačního procesu v Portugalské Indii. Portugalsko bylo prvním evropským státem, který získal koloniální pozice v dnešní Indii a bylo také posledním, kdo o indické kolonie přišel. Poslední fáze dějin Portugalské Indie se odehrála v období od konce druhé světové války až po rok 1961, kdy byly kolonie obsazeny armádou Indické republiky. Celý tento proces byl navíc ovlivněn mezinárodně politickými souvislostmi vzhledem ke studené válce a celosvětovému dekolonizačnímu trendu. Spojené státy jako hlavní spojenec Portugalska v rámci NATO tak na dekolonizační proces v Portugalské Indii musely reagovat a v průběhu let k této problematice zaujímaly značně proměnlivé postoje odvíjející se primárně od světových událostí. V této práci byla zvolena výzkumná otázka ve znění: Jaké motivy vedly administrativu Spojených států ke změnám politiky vzhledem k existenci Portugalské Indie?

Toto téma jsem zvolil z několika důvodů. Problematika portugalského kolonialismu je v širší společnosti velmi zastíněna mnohem rozsáhlejším a známějším buď britským nebo francouzským kolonialismem. Zároveň samotná Portugalská Indie představuje unikátní oblast dodnes vyčnívající ze zbytku celého indického subkontinentu co se týče kultury zvyků a obecně celého fungování společnosti. Dalším faktorem byla možnost prozkoumání dobových archivních dokumentů ministerstva zahraničí Spojených států, ve kterých je možné vysledovat proměnu postojů v průběhu padesátých let. Americkou politiku a ozbrojené vyřešení problému Portugalské Indie se pak také pokusím představit v kontrastu s teorií realismu v mezinárodních vztazích.

Práce je historiografickou studií, která je založena na obsahové analýze zejména sekundární literatury zabírající se průběhem dekolonizace Portugalské Indie a je také případovou studií zaměřující se na proměny amerických postojů v otázce dekolonizace Portugalské Indie za použití primárních zdrojů amerického ministerstva zahraničí a další sekundární literatury.

Po úvodu této práce věnuji kapitulu představení teorie realismu v mezinárodních vztazích. Tento přístup se pak později pokusím identifikovat jako dominantní v americkém přístupu k Portugalsku, potažmo portugalským koloniím, a zároveň tuto teorii vztáhnou na ozbrojené vyřešení celého problému. Druhá kapitola stručně představí portugalskou přítomnost na indickém subkontinentu, která byla v historii evropského kolonialismu nejdelší a trvala 451 let. Kapitola zároveň představí ekonomickou a politickou situaci v Portugalské Indii do roku

1945, která má nemalý přesah do dalšího osvětlení problematiky dekolonizačního procesu této kolonie. Dvě následující klíčové kapitoly popisují dekolonizační proces v kontextu událostí studené války a ve vztahu k proměnám postojů amerických administrativ. Dělicím bodem třetí a čtvrté kapitoly je rok 1956, kdy se mezinárodní pohled na kolonialismus značně proměnil, což se projevilo i v americkém postoji. Čtvrtá kapitola pak vrcholí samotným zánikem Portugalské Indie, která zanikla provedením vojenské operace indické armády v posledních dnech roku 1961. Konec kapitoly se pak věnuje diplomatickým jednáním na půdě OSN během probíhající vojenské operace, čímž byla z mezinárodního pohledu celá otázka Portugalské Indie uzavřena. Poslední kapitola se pak snaží demonstrovat souvislost mezi jednáním mezinárodních aktérů, zejména Spojených států, a teorií realismu mezinárodních vztahů.

Hlavním přínosem této bakalářské práce by mělo být představení v českém prostředí méně zpracovávaného tématu za použití dříve utajovaných dokumentů amerických administrativ. V dnešní době sice již není portugalský kolonialismus aktuálním tématem, ale dědictví portugalské přítomnosti je v Indii stále patrné a bývalá portugalská území se v rámci Indie značně odlišují.

Diskuse literatury

Co se týče využívaných zdrojů a literatury, tak teoretická kapitola čerpá z publikace *Theories of IR* od skupiny autorů v čele se Scottem Burchillem¹ a pak také z české knihy od Petra Druláka *Teorie mezinárodních vztahů*.² Z dalších zmíním také další česky psané publikace *Mezinárodní politika* od Oskara Krejčího³ a *Anarchie a řád ve světové politice* od Pavla Braši a Ondřeje Císaře.⁴

Pro popsání historického vývoje dějin Portugalska či Portugalské Indie byly základními kameny české publikace Jana Klímy *Portugalská Indie, Dekolonizace portugalské koloniální říše* a *Salazar: Tichý diktátor*.⁵ Jako další důležitou faktografickou publikaci o historii portugalského kolonialismu musím zmínit *A History of Portugal and the Portuguese Empire* od Anthonyho Disneyho.⁶ Prvotní portugalskou kolonizaci velmi dobře vykresluje také

¹ Scott Burchill, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit and Jacqui True, *Theories of International Relations*, (New York: Palgrave Macmillan, 2006).

² Petr Drulák, *Teorie mezinárodních vztahů*, (Praha: Portál, 2011).

³ Oskar Krejčí, *Mezinárodní politika*, (Praha: Ekopress, 2001).

⁴ Pavel Braša a Ondřej Císař, *Anarchie a světová politika*, (Praha: Portál, 2008).

⁵ Jan Klíma, *Portugalská Indie*, (Praha: Libri, 2010); Jan Klíma, *Dekolonizace portugalské koloniální říše*, (Hradec Králové: Gaudeamus, 2000); Jan Klíma, *Salazar tichý diktátor*, (Praha: Aleš Skřivan, 2005).

⁶ Anthony R. Disney, *A History of Portugal and the Portuguese Empire: Volume 2, The Portuguese Empire*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2009).

publikace *Conquerors: How Portugal Forged the First Global Empire* od Rogera Crowleyho.⁷ Jak publikace Jana Klímy, tak Rogera Crowleyho více vyzdvihují výsledky a úspěchy portugalské kolonizační mise i v souvislosti kultury, křesťanství a „civilizačního“ potenciálu kolonialismu. Na druhou stranu Anthony Disney se snaží svou publikaci držet v rovinách porovnání zisku a ztrát vyplývajících z historického vývoje Portugalska a portugalské koloniální říše, kdy například více než Jan Klíma popisuje všeobecné limity portugalského kolonialismu.

Kolem problematiky portugalského členství v NATO a na to navázanými portugalsko-americkými vztahy je důležité vyzdvihnout článek Daniela Marcose *Between the Atlantic and the Empire: NATO as a framework for Portuguese–American relations in early Cold War (1949–1957)*,⁸ který jako jeden z mála sekundárních zdrojů popisuje klíčová vyjednávání mezi Spojenými státy a Portugalskem z roku 1955. V návaznosti na první článek musím také zmínit další s názvem *Far away from the Atlantic...’: Goa, West New Guinea and NATO’s out-of-area policy at Bandung 1955* od Moritz Pöllath,⁹ které dohromady propojují problematiku Portugalského indicko-oceánského kolonialismu s výše uvedenými skutečnostmi. Poslední zmíněný článek pak společně s článkem Andrewa Phillipse *Beyond Bandung: the 1955 Asian-African Conference and its legacies for international order*¹⁰ také propojuje problematiku asijského kolonialismu a v určitých ohledech přelomové Bandungské konference. Všechny tyto sekundární zdroje považuji za velmi kvalitní a značně související s tématem bakalářské práce. V prvním článku jsem v jako jediném, kromě primárních zdrojů, našel informace o jednání mezi ministry zahraničí v roce 1955.

Jiný pohled, než objektivem vztahů se Spojenými státy, pak nabízejí akademické články jako *Cold War Constraints: France, West Germany and Portuguese Decolonization* opět od Daniela Marcose ve spolupráci s Anou Mónica Fonsecou, který nastiňuje mimo jiné pohled Francie, anebo dále také *Live and Let Live: Britain and Portugal’s Imperial Endgame (1945–75)* od Pedra Aires Oliveiry, zaměřující se primárně na postoj Spojeného království. Velmi zajímavým, leč pro práci okrajovým, byl také článek z neodborného periodika o historii

⁷ Roger Crowley, *Conquerors: How Portugal Forged the First Global Empire*, (New York: Random House, 2015).

⁸ Daniel Marcos, „Between the Atlantic and the Empire: NATO as a framework for Portuguese–American relations in early Cold War (1949–1957)“, *Journal of Transatlantic Studies* 12, č. 3, (2014).

⁹ Moritz Pöllath, „Far away from the Atlantic...’: Goa, West New Guinea and NATO’s out-of-area policy at Bandung 1955“, *Journal of Transatlantic Studies* 11, č. 4, (2013).

¹⁰ Andrew Phillips, „Beyond Bandung: the 1955 Asian-African Conference and its legacies for international order“, *Australian Journal of International Affairs* 70, č.4 (2016).

letecké společnosti *TAIP*, který značně pomohl rozvést problematiku ekonomické situace Portugalské Indie a zároveň popsal infrastrukturu v oblasti vybudovanou Portugalci.¹¹

Samostatnou kategorií pak jsou primární zdroje z digitalizovaného amerického archivu *Foreign relations of the United States FRUS*, který je spravován americkým ministerstvem zahraničních věcí. Skrze tyto záznamy jsem mohl získat přesné přepisy z jednání mezi Spojenými státy a Portugalskem, ale také zápisy instrukcí pro americké zastupitelské úřady v Lisabonu nebo Novém Dillí. Vzhledem k tomu, že jde o doslovné přepisy jednotlivých jednání či vzájemné korespondence, je nutné brát tvrzení zejména portugalských představitelů s rezervou z toho důvodu, že byli součástí autoritářské Salazarovy vlády. Z mého pohledu bylo velmi zajímavým zjištěním vysledování určité názorové přestřelky, kterou v roce 1961 vedly americké ambasády v Lisabonu a v Novém Dillí, kdy každá svým způsobem hájila vládu své hostitelské země.¹²

Další v práci zmíněné primární zdroje jsou například zaprvé přelomový rozsudek Mezinárodního soudu v Haagu z roku 1960 ohledně přístupu Portugalců do dříve anektovaných oblastí a zadruhé pak oficiální zakládající smlouva Severoatlantické aliance, jejíž články 4 až 6 jsou pro tuto práci velmi důležité, a pak také dokumenty Charty OSN, která měla vliv na mezinárodní pohled na kolonialismus.

¹¹ Ana Mónica Fonseca a Daniel Marcos, „Cold War Constraints: France, West Germany and Portuguese Decolonization“, *Portuguese Studies* 29, č. 2 (2013); Pedro Aires Oliveira, „Live and Let Live: Britain and Portugal's Imperial Endgame (1945–75)“, *Portuguese Studies* 29, č. 2 (2013).

¹² Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments>, (staženo 28.4.2021).

1. Realismus v mezinárodních vztazích

Americká zahraniční politika v období druhé poloviny 20. století byla značně ovlivněna politiky a diplomaty vyznávajícími realistický přístup v mezinárodních vztazích. Jako příklad je možno uvést Reinholda Niebuha, George Kennana nebo později také Henryho Kissingera.¹³ Jako představitelé tohoto přístupu se často dostávali do sporu s představiteli v mnoha ohledech opačného proudu, kterým byl idealismus. Jeho velmi významným představitelem byl na počátku 20. století prezident Woodrow Wilson.¹⁴

Svár realismu a idealismu byl hlavní teoretickou linií ve studiu mezinárodních vztahů až do období po druhé světové válce. V průběhu druhé poloviny 20. století ale došlo k nabourání tohoto systému, což s sebou přineslo mnohé nové teorie a také pokusy o propojení zdánlivě odporujících si teorií do jedné.¹⁵

Samotné teorie mají několik účelů. Vysvětlují zákonitosti mezinárodních vztahů a popisují opakovatelné vzorce chování států. Dále také mohou pomoci nejen vysvětlit, ale také například předvídat jednotlivé kroky, které státy nebo jiní aktéři na poli mezinárodních vztahů provedli. Teorie také využívají empirická data k testování hypotéz o fungování světa (například hypotézy o absenci války mezi demokratickými zeměmi). Odrážejí tak to, jak by podle jednání jednotlivých států měl být svět organizován. V porovnávání jednotlivých teorií se srovnávají zdánlivě nekombinovatelné jevy a není možné přesně určit, který z jevů, uplatňující se v teorii, je podložen „lepšími“ argumenty.¹⁶ Jako shrnutí použiji tvrzení Adolfa Novotného, který teorii staví na čtyřech pilířích. Prvním je výchozí empirická základna, což je nahromaděná zkušenost a výsledky pozorování. Dalším pilířem je výchozí teoretická základna, jako jsou domněnky a axiomy popisující objekt teorie. Žádná teorie nesmí postrádat také vlastní logiku ve smyslu pravidel pro vyvozování závěrů. Poslední komponentou je pak vlastní obsah teorie, čímž se rozumí kompletní souhrn závěrů z dané teorie vycházejících.¹⁷

Jak již bylo zmíněno, jedním z největších myšlenkových proudů v rámci teorií mezinárodních vztahů je realismus. V mezinárodních vztazích je tato teorie stavěna zejména na otázkách národních zájmů a moci. Popisuje tak základní problematiku, se kterými se musí jednotlivé státy vypořádat, aby mohly prosadit svůj národní zájem, popřípadě jakým způsobem takovýto zájem udržet. Pro realisticky uvažující stát nebo politickou reprezentaci nejsou příliš

¹³ Braša, *Anarchie a světová politika*, 404.

¹⁴ Krejčí, *Mezinárodní politika*, 340.

¹⁵ *Ibidem*, 471.

¹⁶ Burchill, *Theories of International Relations*, 11-12.

¹⁷ Adolf Novotný, „Úvod do teorie mezinárodních vztahů“, *Mezinárodní otázky* 14, č. 2, (2005): 107.

důležité hodnoty či ideály, ale primární činy se provádějí s cílem přežití vlastního obyvatelstva a udržení moci. Samotná moc má pak samozřejmě několik forem, ale nejčastěji je odvozována od materiální základny, což je vždy úzce propojeno s vojenskou silou, kterou daný stát (aktér mezinárodních vztahů) disponuje. Realismus se tak dostává do sporu s druhým velkým přístupem, kterým je idealismus. Tento směr je například Hansem Morgenthauem popsán jako směr, který se opírá o abstraktní a univerzálně platné principy, které věří v dobrotu přirozenosti lidí, či v druhém případě věří v její nápravu skrze společenské instituce, zatímco realismus vychází z neměnné a nezměnitelné lidské povahy, kterou reprezentují protikladné zájmy a konflikty.¹⁸

Klíčovými oblastmi výzkumu jsou také definice konceptu moci a definice národního zájmu. Samotný Morgenthau pak ve své publikaci *Politics among nations* sestavil šest základních principů politického realismu.

1. Objektivní zákony, které jsou součástí lidské povahy, ovládají politiku.
2. Politikou jsou mocenské zájmy aktérů, které jsou jimi vymezovány racionálně.
3. Mocenský zájem je objektivní, univerzálně platnou kategorií.
4. Absolutní zájem každého státu je přežití a až druhotně mohou být do zájmů zahrnuty morální univerzální principy.
5. Státy maskují své národní zájmy univerzálními principy.
6. Politika je jednou s autonomních sfér reality.¹⁹

Dalším významným průkopníkem realistické teorie byl Kenneth Waltz. Hlavním předmětem jeho zkoumání bylo hledání příčin válek. Tyto příčiny nalézá na třech úrovních. První úroveň je úroveň jednotlivce, kde příčinou je lidská sobeckost nebo zaostalost. Druhá rovina stojí na úrovni státního uspořádání, kde je příčina války propojena s nedemokratickým (z pohledu liberalismu) nebo imperialistickým (z pohledu marxismu) uspořádáním. Poslední úroveň se zaměřuje na systém, kdy k válkám může vést všeobecná nejistota plynoucí z absence nadnárodní struktury v systému svrchovaných států. U poslední úrovně Waltz doplňuje, že oproti ostatním dvěma je permissivní, to znamená že pro vypuknutí války je nutná, ale není samostatně postačující.²⁰

Podle Waltzova realismu také mezinárodní vztahy stojí více na anarchii, kde se každý aktér stará primárně o sebe a jakákoliv porážka je ohrožením jeho bezpečnosti. Tímto jsou

¹⁸ Drulák, *Teorie mezinárodních vztahů*, 53-58.

¹⁹ Hans Morgenthau, *Politics among nations*, (New York: Knopf 1949), 4-16.

²⁰ Drulák, *Teorie mezinárodních vztahů*, 60-61.

mezinárodní vztahy odlišné od vnitřního fungování (primárně demokratických) států, kde existuje hierarchie a celý systém je podepřen například ústavou, která po porážce jednoho aktéra zajišťuje v extrémním případě jeho samotnou bezpečnost. V takovémto anarchickém systému je pak klíčová přítomnost mocenské rovnováhy, která znemožňuje vytvoření jednoho dominantního hegemonu na poli mezinárodních vztahů. Aktéři mezinárodních vztahů jsou si také v tomto systému do značné míry podobní, protože každý stát svrchovaně kontroluje přesně vymezené území zejména pomocí vlastnictví ozbrojených sil a dále také každý stát usiluje o vlastní prosperitu. Pro strukturu mezinárodních vztahů je důležitá také otázka rozložení moci. Systém je buďto bipolární nebo multipolární. Unipolarita se nepředpokládá, neboť by naznačovala selhání systému rovnováhy moci.²¹

Realismus v mezinárodních vztazích tak v mnohých ohledech ospravedlňuje takový systém, ve kterém absentují všechny liberálně idealistické prvky. Tato teorie je také značně státocentrická a upozadňuje mezinárodní instituce nebo v dnešní globalizované společnosti také korporace. Celkově je teorie popisována jako přehnaně cynická a pesimistická, která se v mnohých ohledech odchyluje od skutečných činů a postupů jednotlivých státních aktérů.²²

Tato práce se tedy bude primárně ve vztahu k teorii zaměřovat na primární zájem uchování síly a moci v kontextu soupeření se Sovětským svazem. U tohoto cíle poté bude práce případně sledovat, jakým způsobem byly mocenské cíle maskovány cíli ideovými nebo hodnotovými.

²¹ Scott Burchill, *Theories of International Relations*, 39-40.

²² Drulák, *Teorie mezinárodních vztahů*, 70.

2. Portugalská přítomnost v Indii před rokem 1945

Portugalské království je považováno za jednu z prvních evropských zemí spojených se zámořskými objevy a následnou kolonizací, pokud pomineme období dánských a norských Vikingů a jejich osidlování Severní Ameriky jako bájného Vinlandu.²³ Během patnáctého století tak Portugalsko ovládlo území od Kapverd, ostrova Svatého Tomáše, přes dnešní Mosambik, Africký roh a ostrov Hormuz na Středním východě (obsazený až roku 1507).²⁴ Po zajištění důležitých opěrných bodů na západním pobřeží Indického oceánu mohlo Portugalsko upřít zrak také k Indickému subkontinentu.

Po selhání cesty do Indie přes Středomoří a Arábii se Portugalsko rozhodlo pro cestu kolem Afriky.²⁵ Portugalské lodě tak pod vedením Vasco de Gammy vypluly z Lisabonu a díky již dostatečně pokročilé námořní navigaci a zkušenostem námořníků zakotvily 20. května 1498 čtyři portugalské plachetnice u pobřeží Indie poblíž Kalikatu.²⁶ Tímto přistáním byla zahájena dlouhodobá přítomnost Portugalců v Indii, kdy jejich državy jak v Indii, tak ve východní Africe, začaly být od poloviny šestnáctého století označovány jako *Estado da Índia*.²⁷

V oblasti severní poloviny Indického oceánu se Portugalci střetávali nebo kooperovali s arabskými, tureckými, habešskými a indickými námořníky a obchodníky. Po četných konfliktech si Portugalci vydobyli i díky převaze dělostřelectva nadvládu.²⁸ Roku 1510 byla Portugalci obsazena geograficky velmi příhodná oblast dnešního indického státu Goa. Toto místo představovalo mnohem výhodnější pozici než do té doby Portugalci obývaný spřátelený Kóčin, který byl v rámci indického poloostrova jižněji a kde byli Portugalci pouze hosty tamějšího vládce.²⁹ Od roku 1530 pak byla Goa oficiálním hlavním městem portugalského *Estado da Índia*.³⁰

Území dnešního indického státu Goa v sobě skýtalo několik výhodných faktorů, proč bylo právě toto území zvoleno za novou hlavní základnu Portugalců v Indii. Oblast byla velmi

²³ Christensen Carsten Sander, „The Vikings and their importance for the North Atlantic (Iceland, Greenland, North America) from the beginning of the expansion in the 9th century until the extinction around 1400“, *Studia Humanitatis* 2020, č. 4 (2020): 14-16.

²⁴ Jan Klíma, *Dějiny Portugalska*, (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007), 101-141.

²⁵ Roger Crowley, *Conquerors: How Portugal Forged the First Global Empire*, (New York: Random House, 2015), 24.

²⁶ Klíma, *Portugalská Indie*, 14.

²⁷ Disney, *A History of Portugal and the Portuguese Empire*, 145.

²⁸ Wayne E. Lee, *Empires and Indigenes: Intercultural Alliance, Imperial Expansion, and Warfare in the Early Modern World*, (New York: New York University press, 2011), 81.

²⁹ Klíma, *Portugalská Indie*, 20.

³⁰ Bindu Malieckal, *India's Luso-Africans: the politics of race, colonialism, and gender in early modern Portugal and post-colonial Goa*, (Plymouth: Lexington Books, 2013), 26.

příznivým přírodním vnitřním přístavem, který byl tvořený ústím několika dostatečně velkých a vodnatých řek, které mohly jak posloužit případné vnitrozemské expanzi, tak primárně napomoci obchodní výměně s vnitrozemím indického subkontinentu. Samotné okolí vnitřního přístavu poskytovalo také ideální defenzivní pozice na ostrozích a vyvýšeninách, které tak byly Portugalci následně využity ke stavbě pevností. Goa byla také umístěna mezi dalšími významnými obchodními oblastmi Kéralou a Gudžarátem a již před příchodem Portugalců byla jedním z hlavních importních přístavů pro dovoz koní z Arábie a Íránu do jižní a střední Indie. Významu tohoto druhu obchodu si byli Evropané vědomi a chtěli ho cíleně ovládnout. Dalším benefitem Goy bylo její většinově hinduistické obyvatelstvo, což představovalo pro Portugalce jednodušší pozici vzhledem k jejich tvrdým protiislámským postojům.³¹

Na získání Goy se již podílel králem Manuelem pověřený guvernér Orientu Afonso de Albuquerque. Tento králův oblíbenec a zastánce tvrdé protiislámské politiky pochopil, že kontrola indického oceánu a vyhnání mamlúckých a jiných arabských námořních konkurentů vyžaduje vybudování sítě opěrných bodů v různých strategicky důležitých oblastech.³² Jako velmi inteligentní a geopoliticky uvažující dobyvatel proto již na počátku patnáctého století zvolil za klíčové opěrné body přístavy a pevnosti Aden a Hormuz na pobřeží Asie a Gou a Diu na pobřeží samotné Indie.³³ Tato politika se značně lišila od přístupu jeho předchůdců, kteří sázeli pouze na námořní dominanci a minimalizaci jakéhokoliv pozemního zastoupení.³⁴ Společně s opěrnými body v Indii a východní Africe zajistily dále zejména pevnosti v Maroku, Kongu a Sofale v dnešním Mosambiku Portugalsku dostatečné bezpečí obchodních tras do Evropy. Goa se stala styčným bodem pro kontakt s Evropou, administrativním centrem a předně také seřadištěm portugalským flotil.³⁵ Naplnění Albuquerqueho plánu na obsazení přístavu Diu se ale povedlo dosáhnout až po jeho smrti. V roce 1535 Portugalci tuto oblast definitivně získali a zbudovali u přístavu pevnost, čímž získali opěrný bod také v Gudžarátu. Při jednom z dalších střetnutí s Gudžarátským sultánem pak Portugalci v rámci mírové dohody roku 1558 získali také přístav Damão (také znám jako Daman).³⁶ Od roku 1572 pak celý zbytek Gudžarátu obsadila Mughalská říše a stala se tak evropským kolonizátorům rivalem v celé oblasti.³⁷ Portugalcům se ale nakonec podařilo docílit stavu, kdy všechny lodě plující z Indie do Rudého

³¹ Disney, *A History of Portugal and the Portuguese Empire*, 129-130.

³² *Ibidem*.

³³ Klíma, *Portugalská Indie*, 20

³⁴ Disney, *A History of Portugal and the Portuguese Empire*, 129.

³⁵ Klíma, *Portugalská Indie*, 18-21.

³⁶ Disney, *A History of Portugal and the Portuguese Empire*, 136.

³⁷ Michael N. Pearson, „Portuguese India and the Mughals“, *Proceedings of the Indian History Congress 1998*, č. 59 (1998): 407.

moře musely vykonat zastávku v Diu, kde odvedly Portugalcům cla a tributy (tzv. *cartazy* – od názvu kontrolních listů). V průběhu druhé poloviny šestnáctého století pak Portugalci získávali další menší opěrné body po celém pobřeží. Celá portugalská přítomnost v Indii byla závislá na schopnosti dominance portugalských lodí v Indickém oceánu a přilehlých mořích.³⁸ Tento stav však neměl dlouhého trvání a slábnoucí moc Portugalska nedokázala dlouhodobě uhájít zájmy a privilegia svých obchodníků.³⁹ Z náboženského hlediska se stala Goa důležitou roku 1554, kdy byl zde pohřben „apoštol Dálného východu“ sv. František Xaverský.⁴⁰

Systém *cartazů* zkolaboval po příchodu dalších Evropanů do oblasti.⁴¹ Od roku 1580 jako součást tzn. Iberské Unie bylo Portugalsko zataženo Španělskem do války proti nově vzniknuvšímu Nizozemí, na jehož straně bojovala také Anglie.⁴² Portugalská moc byla značně oslabena ztrátami mnoha pozic v Indii.⁴³ Dominantní Nizozemce roku 1620 doplnili také Dánové, jejichž mocenským centrem se stala pevnost Dansborg ve městě Tranquebar (dnešní Tarangambadi).⁴⁴ Během šedesátých let přichází také Francouzi do Putuččeri.⁴⁵ Po rozpadu Iberské Unie se pro Portugalce stalo nepřítelem také Španělsko. V reakci na to se Portugalsku podařilo s Velkou Británií uzavřít dohodu, jejíž součástí byl i sňatek Kateřiny z Braganzy s anglickým králem Karlem II. Součástí Kateřinina věna byl pro Portugalce nevýznamný přístav Bombaj, který se ale po předání Angličanům stal jejich hlavní branou do celé Indie.⁴⁶

Spojenectví s Britským impériem bylo stvrzeno roku 1703 během války o dědictví španělské. Po konci sedmileté války v roce 1763 nebylo o britské dominanci v Indii pochyb a tudíž jakékoliv pokusy o rozšíření portugalských držav byly vždy vedeny se souhlasem Britů. Portugalsku se tak podařilo získat vnitrozemské okresy Dádra a Nagar Havéli, které se staly vnitrozemskými enklávami, a tím pádem byly odděleny od portugalských přístavních držav.

³⁸ Klíma, *Portugalská Indie*, 27-29.

³⁹ Malyn Newitt, „Formal and Informal Empire in the History of Portuguese Expansion“, *Portuguese Studies* 2001, č. 17 (2001): 3.

⁴⁰ Phillip Jenkins, „Goa, Rome of the East“, *Christian century* 8, č. 30 (2017): 44.

⁴¹ Klíma, *Portugalská Indie*, 34.

⁴² James Maxwell Anderson, *The History of Portugal*, (Westport: Greenwood Publishing Group, 2000), 105.

⁴³ Malyn Newitt, *Emigration and the Sea: An Alternative History of Portugal and the Portuguese*, (New York: Oxford University Press, 2015), 92.

⁴⁴ Paul Douglas Lockhart, *Denmark, 1513–1660: The Rise and Decline of a Renaissance Monarchy*, (Oxford: Oxford University Press, 2007), 137-139.

⁴⁵ Kate Marsch, *Narratives of the French Empire: Fiction, Nostalgia, and Imperial Rivalries, 1784 to the Present*, (Lanham: Lexington Books, 2013), 12.

⁴⁶ Nicolas Canny, *The Oxford History of the British Empire: Volume I: The Origins of Empire: British Overseas Enterprise to the Close of the Seventeenth Century*, (Oxford: Oxford University Press, 1998), 279-280.

Okolí Goy se pak podařilo rozšířit také více do vnitrozemí, což ztrojnásobilo samotnou rozlohu Portugalské Indie.⁴⁷

Celosvětově převratné napoleonské období mělo za následek další vlnu úpadku portugalské moci, čehož jasným důkazem byla i vnucená britská okupace Portugalské Indie mezi lety 1807 až 1813.⁴⁸ V prvních desetiletích devatenáctého století pak Britové převzali kontrolu nad nizozemskými⁴⁹ a také dánskými⁵⁰ faktoriemi v Indii. Existence malých portugalských území a čtyř francouzských neopevněných měst tak byla už pouze záležitostí britské milosti.

Dřívější ekonomická moc Portugalské Indie upadla, a tak se tato území stala se prakticky závislými na dominantním Britském impériu. Hlavní goánský přístav Mormugão byl roku 1888 skrze britskou koncesi napojen na právě budovanou celoidickou železniční síť.⁵¹ Všechna portugalská města a území na západním pobřeží se stala jen malým stínem v té době rostoucí a prosperující Bombaji. Vznik republiky v Portugalsku v roce 1910 přinesl do portugalských území v Indii pouze nepatrné společenské změny, které se omezily především na přísnou a značně radikální sekularizaci veškeré státní správy. Angažmá v první světové válce poté narušilo zásobování.⁵² Dohody s Britskou Indií vedly k situaci, kdy telefonní, telegrafní a později také letecké spojení se světem zajišťovala pro portugalská území Britská Indie. Na konci dvacátých let se alespoň zásluhou guvernéra Pedra Francisca Massana de Amori podařilo zmodernizovat hlavní přístav Mormugão a zavést do měst v Goe telefonní linky.⁵³

V rámci Salazarova rodícího se Nového státu byly kolonie čím dál více připoutávány k mateřské zemi a skrze koloniální zákon z roku 1930 ztratily jak Portugalská Indie, tak ostatní kolonie, různá privilegia.⁵⁴ Byl to další z důkazů postupného, ale dramatického úpadku portugalské Indie, kdy její ekonomické přežívání bylo možné pouze díky ekonomickým vazbám na hegemonní Britskou Indii, což bylo zajištěno otevřenou hranicí a příznivými celními politikami obou zemí. V Britské Indii navíc započal proces dekolonizace, který byl uváděn do

⁴⁷ Klíma, *Portugalská Indie*, 43-49.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Harry J. Marks, *The First Contest for Singapore 1819-1824*, (Storrs: Brill, 1959), 254.

⁵⁰ Shahabuddin Gani, „Danish settlement of Balasore“, *Proceedings of the Indian History Congress 1959*, č. 22 (1959): 357.

⁵¹ Shyam Bhat, „Trade in Goa and commodity composition (1878-1961) — An analysis“, *Proceedings of the Indian History Congress 2003*, č. 64 (2003): 908.

⁵² Klíma, *Portugalská Indie*, 65-69.

⁵³ Ibidem, 73-74.

⁵⁴ Alan K. Smith, „António Salazar and the Reversal of Portuguese Colonial Policy“, *The Journal of African History* 15, č. 4 (1974): 665-666.

postupné praxe hlavně skrze *Zákon o správě Indie* z roku 1935 (*Government of India Act 1935*), který předpokládal vznik federace a parlamentu s převahou místních poslanců.⁵⁵

Vypuknutí druhé světové války téměř úplně utlumilo osamostatňovací tendence v rámci celého indického subkontinentu. Území Portugalské Indie bylo od bojových operací vzdáleno, ale ohrožení Maccaa⁵⁶ a japonská okupace Východního Timoru⁵⁷ ukázaly v plné síle slabost a křehkost Portugalska ve vztahu k jeho snaze udržet svá zámořská území. Samotná Portugalská Indie byla ekonomicky naprosto nesoběstačným územím závislým na zbytku Indie s nedostatečnou infrastrukturou, která by mohla efektivně zajistit spojení s mateřskou zemí.

⁵⁵ Timothy H. Parsons, *Titul: The Second British Empire: In the Crucible of the Twentieth Century*, (Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2014), 90.

⁵⁶ Richard J. Garret, *The Defences of Macau: Forts, Ships and Weapons Over 450 Years*, (Hong Kong: Hong Kong University Press, 2010), 116.

⁵⁷ Douglas Anton Kammen, *Three Centuries of Conflict in East Timor*, (New Brunswick: Rutgers University Press, 2015), 109.

3. Portugalská Indie v kontextu světového dění 50. let

3.1. Situace na indickém subkontinentu po roce 1945

Konec druhé světové války postavil celý svět do nové geopolitické situace reprezentované dvěma rodícími se mocensko-ideologicko-politickými bloky. Spolu s tím začal nabírat na rychlosti také proces dekolonizace, na který ale každá koloniální mocnost reagovala značně rozdílně, což se projevilo například přímo v Indii. Dynamická poválečná situace postavila Portugalsko do složité situace vzhledem vlastnímu vládnoucímu režimu a snaze udržet koloniální panství.⁵⁸

Spojené království zahájilo proces nabytí nezávislosti Britské Indie již před válkou. V červenci roku 1947 byl britským parlamentem na základě tzv. Mountbattenova plánu přijat Zákon o nezávislosti Britské Indie (*Indian Independence Act 1947*).⁵⁹ Skrze tento zákon byla vytvořena dvě nezávislá dominia Indie a Pákistán. Britský zákon také území Indie výslovně definoval jako území bývalé Britské Indie, které se nestalo Pákistánem.⁶⁰ Z tohoto znění může (minimálně) z britského pohledu vyplývat, že takto územně definovaná nově nezávislá Indie nezískala spolu s nezávislostí žádný nárok na francouzská nebo portugalská území, která nebyla součástí britské koloniální říše, a tedy ani součástí nově vzniklého dominia Indické unie.

Separatistické tendence v Portugalské Indii, které sílily po celé roky 1946 a 1947, dostaly ale po vzniku nezávislých dominií několik silných ran. Rezistence Goánců byla značně utlumena, když celý svět odsoudil náboženské masakry v Indii a první boje mezi Indií a Pákistánem. Toho poté využily portugalské bezpečnostní složky, které proti, o prestiž připraveným separatistům, zakročily. Boje s Pákistánem a další vnitropolitické problémy donutily indické představitele otázku připojení zbylých území evropských koloniálních mocností odsunout na neurčito.⁶¹

3.2. Politika USA v oblasti východní Asie na přelomu 40. a 50. let

Spojené státy americké uznaly Indickou Unii (tehdy ještě jako dominium v rámci Britského společenství národů) již v první den existence státu 15. srpna 1947. Americký prezident Harry S. Truman odeslal gratulační telegram staronovému generálnímu guvernérovi

⁵⁸ Miguel Bandeira Jerónimo a António Costa Pinto, „Introduction: The International and the Portuguese Imperial Endgame: Problems and Perspectives“, *Portuguese Studies* 29, č. 2 (2013): 141.

⁵⁹ Jaroslav Strnad, Jan Filipický, Jaroslav Holman a Stanislava Vavroušková, *Dějiny Indie*, (Praha: Lidové noviny, 2003), 818.

⁶⁰ „Indian Independence act 1947“, *Middle East Journal* 1, č. 4 (říjen 1947): 451.

⁶¹ Klíma, *Portugalská Indie*, 81.

Indie lordu Mountbattenovi, čímž byla vyjádřena ochota budovat přátelské vztahy s oběma dominii i po odchodu Britů.⁶² Téměř veškerá očekávání ovšem zastínily události na nových hranicích mezi Indií a Pákistánem, a zejména rozpoutání konfliktu v Kašmíru.⁶³

V celé oblasti se poměrně rychle projevovalo soupeření obou světových supervelmocí. Spojené státy na počátku 50. let zaujaly postoj, kdy američtí vojenští a političtí představitelé přisoudili Indii a Pákistánu novou důležitější roli v globálním geopolitickém zápase. Obě země se staly potenciální první linií proti Číně. Zároveň obě země byly velkou zásobárnou lidské, vojenské a průmyslové síly v případném konfliktu. V případě Indie se celková politická debata pohybovala kolem myšlenky, zda kapitalismus nebo socialismus mohou lépe napomoci Indii v industrializaci a snížení míry chudoby. Indická politika byla tehdy zaměřena na cíl pomyslného ekonomického dohánění rozvinutých západních zemí. Vzhledem k existenci socialistické vlády v Indii se ale do situace vložil také Sovětský svaz se svojí ekonomickou a politickou podporou, čemuž napomohlo i vyjádření indického premiéra, který vyslovil obdiv sovětským ekonomickým metodám. Navzdory tomu ale v první polovině 50. let existovala americká podpora Indii, a to primárně v ekonomické rovině, zahrnující obchodní dohody, dotace a výhodnou celní politiku. Důležitým faktorem ve vzájemných vztazích byl zejména obchod se zemědělskými produkty. Na spolupráci v oblasti obrany a bezpečnosti, z důvodu přetrvávajících sympatií indické vlády vůči SSSR, ale nedošlo.⁶⁴

Jiná situace naopak nastala v Pákistánu, kde byla dominantní politickou silou Muslimská liga, i když dominantní postavení zastávala hlavně v tehdejší oddělené západní části země. Ideologicky byla Muslimská liga kapitalistickou a značně proamerickou politickou silou, což postupem času vedlo k nadstandartním vztahům mezi USA, potažmo obecně západními spojenci, a Pákistánem. Tato úroveň vzájemných vztahů tak otevřela cestu k nejenom ekonomické spolupráci, ale také k bezpečnostním konzultacím a budoucímu vojenskému spojení.⁶⁵

Na přelomu 40. a 50. let Spojené státy v dané oblasti nezakládaly vlastní vojenské základny a americké námořnictvo pro svoji přítomnost v Perském zálivu a Indickém oceánu využívalo primárně historicky velmi hustou síť základen v britských koloniích v Bahrajnu,

⁶² *A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: India*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, dostupné z: <https://history.state.gov/countries/india/recognition>, (staženo 28.3.2021).

⁶³ Shuja Nawaz, „The First Kashmir War Revisited“, *India Review* 7, č. 2, (duben 2008): 140.

⁶⁴ Nick Cullather, „India Became “Important” in US Cold War Strategy“, *India Review* 6, č. 2, (duben–červenec 2007): 59-65.

⁶⁵ Hamza Alavi, „Pakistan-US Military Alliance“, *Economic and Political Weekly* 33, č. 25, (červen 1998): 1551.

Malajsii nebo Singapuru. Francouzské, nizozemské nebo právě portugalské kolonie se v prvních fázích Studené války přílišné militarizace ze strany Spojených států nedočkaly, což bylo také dáno zprvu omezeným rozsahem americké přítomnosti.⁶⁶ Spojené státy si ale klíčovost celého regionu začínaly uvědomovat, a proto již v roce 1949 byla založena *Middle East Force*, což představovalo první stále přítomnou americkou námořní eskadru v oblasti Perského zálivu a zčásti i západního Indického oceánu.⁶⁷

3.3. Založení NATO a vztah západních zemí k Portugalsku

V rámci stále více se projevující studené války se stalo pro státy západní Evropy nutností vytvořit alianci proti případnému vpádu Sovětského svazu. První vlašťovkou byl Bruselský pakt, který ale nezahrnoval Spojené státy, což bylo evropskými zeměmi považováno za hlavní slabinu aliance. Na začátku dubna roku 1949 tak byla podepsána dvanácti zeměmi Washingtonská smlouva, kterou bylo založeno NATO.⁶⁸ Členem této aliance se stalo i Portugalsko, a to přesto že se NATO prezentovalo jako aliance demokratických zemí.⁶⁹ Význam Portugalska, jako nejzápadnější a od sovětských hranic nejvzdálenější evropské země, tkvěl pro alianci zejména v držení souostroví Azor a ostrova Madeiry v Atlantiku, které měly ideální polohu pro kontrolu klíčové části Atlantiku směrem k Gibraltarské úžině, a tedy do Středozemního moře.⁷⁰

Souostroví Azory se stalo hlavním pojícím bodem vztahů mezi Spojenými státy a Portugalskem. Okolnosti týkající se americké základny na ostrově se velmi často projevovaly i v jednáních týkajících se odlišných záležitostí, například existence a budoucnosti portugalských zámořských kolonií. První dlouhodobé poválečné užívání letecké základny Lajes na Azorech americkým letectvem bylo stvrzeno smlouvou mezi Portugalskem a Spojenými státy, která byla uzavřena v únoru roku 1948 s předpokládanou dobou trvání na pět let.⁷¹

Trumanova administrativa nepovažovala portugalské kolonie za překážku dobrých vztahů. Sovětský svaz se pokusil mezinárodně izolovat Portugalsko pomocí veta pro návrh jeho

⁶⁶ Toru Ozonawa, „Formation of American Regional Policy for the Middle East, 1950–1952: The Middle East Command Concept and Its Legacy“, *Diplomatic History* 29, č. 1, (leden 2005): 117-119.

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ Jiří Fiedler, *Dějiny NATO*, (Praha: Paseka, 1997), 33-34.

⁶⁹ Timothy A. Sayle, *Enduring alliance: a history of NATO and the postwar global order*, (Ithaca: Cornell University Press, 2019), 4.

⁷⁰ Jorge M. L. Silva Rocha, „Defence planning and alliances: Portugal in the early years of the Cold War (1945–59)“, *Portuguese Journal of Social Science* 17, č.1 (2018): 64-65.

⁷¹ *Memorandum by the Director of the Office of European Affairs (Hickerson) to the Secretary of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, Foreign Relations of the United States, 1948, Western Europe, Volume III, Document 633, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1948v03/d633>, (staženo 1.4.2021).

přijetí do OSN. Spojené státy toto ale „vyvážily“ jak přijetím Portugalska do NATO, tak portugalskou účastí na Marshallově plánu.⁷²

Portugalský vůdce Antonio de Oliviera Salazar viděl v členství v alianci také potenciální záruku pro udržení koloniálního impéria, které bylo jedním z pilířů jeho autokratického režimu.⁷³ Tato myšlenka ale byla od samého počátku značně omezena článkem 6 samotné Washingtonské smlouvy, který definuje vojenské pole působnosti aliance severně od obratníku Raka, kam ale portugalské kolonie nespadaly.⁷⁴ Vzhledem k omezením, která byla kladena na případné alianční zapojení do obhajoby koloniálních zájmů Portugalska, bylo členství v NATO vnímáno hlavně jako prostředek k mezinárodnímu uznání portugalského režimu Estado Novo a také k zajištění obrany proti vnitřnímu i vnějšímu komunistickému nepříteli.⁷⁵

Sympatie na přelomu 40. a 50. let získávalo Portugalsko se svými koloniemi například z Francie. Představitelé země galského kohouta viděli v Portugalsku spojení proti případné „anglofonizaci“ Afriky, kdy frankofonní a lusofonní oblasti měly být protiváhou dědictví britského kolonialismu. Se samotnou koloniální politikou, kterou Portugalsko praktikovalo ve svých koloniích, měla ale Francie problémy.⁷⁶

Paradoxně vztahy Portugalska s Velkou Británií před rokem 1956 byly taktéž na dobré úrovni. Historické přátelství bylo mnohokrát verbálně stvrzováno. Portugalsko a jeho kolonie odkazovaly na meziválečný stav „*Pax Britannica*“, ve kterém se Portugalsku dařilo velmi dobře prosadit. Nový poválečný úpadek Británie sice Salazara překvapil, ale do té doby, než Spojené království zahájilo přímý odklon od koloniální politiky, nebyly vzájemné vztahy příliš poškozeny.⁷⁷

3.4. Období korejské války v kontextu geopolitiky Indického oceánu

V dubnu roku 1950 vyšla ve *Far Eastern Survey* zmínka, která dává Portugalsku malou šanci na dlouhodobé udržení území, jelikož oproti Francii není přístupno jakémukoliv náznaku

⁷² Luís Nuno Rodrigues, „The United States and Portuguese Decolonization“, *Portuguese Studies* 29, č. 2 (2013): 165.

⁷³ Klíma, *Salazar tichý diktátor*, 170-171.

⁷⁴ *The North Atlantic Treaty Washington D.C. - 4 April 1949*, dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/SID-ECAE8DB0-F591EC88/natolive/official_texts_17120.htm, (staženo 28.3.2021).

⁷⁵ Marcos, „Between the Atlantic and the Empire“, 336-337.

⁷⁶ Melissa K. Byrnes, „Diplomacy at the end of empire: evolving French perspectives on Portuguese colonialism in the 1950s and 1960s“, *Cold War History* 19, č. 4, (2019): 480-483.

⁷⁷ Oliveira, „Live and Let Live: Britain and Portugal's Imperial Endgame“, 188-192.

jednání o osudu svých indických držav. Tyto předpovědi byly ale zastíněny následujícími událostmi.⁷⁸

Vypuknutí války v Koreji v červnu roku 1950 a již probíhající boje v hroutící se Francouzské Indočíně se staly nejvýznamnějšími zástupnými válkami první fáze studené války, a měly značný vliv i na geopolitickou situaci v Indickém oceánu. Americké jednotky se do Koreje přesouvaly zejména z okupovaného Japonska, ale pro zapojené evropské země bylo nutné přepravovat jednotky přes půl světa, kolem indického subkontinentu. Přístav Mormugão se jako jediný moderní přístav v Portugalské Indii nabízel jako vhodný a bezpečný bod na cestě z Evropy do míst bojů v Koreji, nebo potažmo i v Indočíně. Na druhou stranu portugalská území v této době ještě neposkytovala žádná kvalitní letiště pro případná mezipřistání na trasách mezi Evropou a východní Asií.⁷⁹

V období korejského a indočínského konfliktu navíc téměř utichly snahy již samostatných asijských zemí pokračovat v dekolonizačním procesu, a to z důvodu značně problematické mezinárodní situace, což přineslo sice krátkodobou, ale vítanou stabilnější situaci také do Portugalské Indie, jelikož tlak ze strany Indie na předání území protentokrát utichl.⁸⁰ V problematice korejské války ale zaujala Indie poměrně důležitou roli z pohledu USA. Podpořila rezoluci OSN odsuzující agresi KLRD a i přesto, že nevyslala vlastní jednotky do Koreje, se stala pro vývoj války důležitou zemí, jelikož se ujala role vyjednávacího prostředníka mezi Spojené státy a komunistickou Čínou.⁸¹

Velkým portugalským diplomatickým úspěchem se stalo také zasedání NATO v únoru 1952 v Lisabonu, kde byly přijaty a následně zakotveny dodnes fungující struktury Aliance a také bylo rozhodnuto o jejím prvním rozšíření o další členy. Tento summit, odehrávající se stále za běžící Korejské války, vyslal do světa zdání, že celá aliance stojí jednotně i za zámořskými koloniemi členů.⁸²

3.5. Blokáda Portugalské Indie a anexe Dádra a Nágár Havéli

Konec korejské války a celkové zklidnění světového napětí přineslo naopak do oblasti Portugalské Indie novou dynamiku. Ještě během roku 1951 provedlo Portugalsko ústavní reformu, která kolonie prohlásila nově za zámořské provincie a z imperiálního Portugalska se

⁷⁸ Russell H. Fifield, „The Future of Portuguese India“, *Far Eastern Survey* 19, č. 7, (5. dubna 1950): 71.

⁷⁹ Klíma, *Portugalská Indie*, 85.

⁸⁰ Ibidem

⁸¹ Henry W. Brands, *Inside the Cold War: Loy Henderson and the Rise of the American Empire, 1918-1961*, (Oxford: Oxford University Press, 1991), 212-229.

⁸² Sayle, *Enduring alliance: a history of NATO and the postwar global order*, 22-23.

stal sice „multikontinentální“ ale unitární stát.⁸³ Tímto krokem byla znemožněna cesta udělení jakékoliv autonomie zámořským územím ze strany mateřského Portugalska. Na konci první poloviny padesátých let se po světovém uklidnění začaly vyostřovat vztahy s Indickou republikou. Portugalská pozice vůči Indii byla také slabší z důvodu přítomnosti indické komunity v Mosambiku, která byla vytvořena během staletí migrací mezi Gou a Západní Afrikou.⁸⁴ Dalším svárem byly přátelské vztahy mezi Portugalskem a Pákistánem.⁸⁵

Radikální přístup indického premiéra Néhrúa, který stále častěji veřejně požadoval přímý převod portugalských území pod suverenitu Indického státu, vedl k definitivnímu přerušení diplomatických styků mezi Indií a Portugalskem na jaře roku 1953. V lednu roku 1954 sáhla Indie k ekonomické blokadě všech portugalských území, což mělo za následek několik skutečností. Nejvýznamněji toto opatření dopadlo na vnitrozemské enklávy Dádra a Nágár-Havelí poblíž Damãa, jejichž správa se stala pro Portugalsko téměř nemožná.⁸⁶ Konec možnosti přeshraničních styků dopadl na všechna území radikálním růstem cen a často i nedostatkem základního zboží. Byla přerušena železniční trať do Bombaje, přerušeny telefonní a telegrafní linky a všechny indické banky zmrazily vklady obyvatel portugalských území. Ekonomicky byla Portugalská Indie již od 19. století naprosto nesoběstačná a závislá na nyní přerušovaných stycích se zbytkem Indie. Dalším problémem byla doprava, kdy Goa sice měla na svém území moderní přístav Mormugão, ale žádná portugalská území nedisponovala dostatečně velkým a moderním letištěm schopným přijímat velká dopravní nebo proudová letadla. Zároveň námořní cesta z Lisabonu do Goy přes Suez trvala 18 dní, a pokud by bylo nutné obeplout Afriku, tak by se délka cesty vyšplhala na dva měsíce, což pro zásobování byla neúnosně dlouhá doba. Historicky měla Portugalská Indie díky smlouvám s Brity volný přístup na letiště v Bombaji, což však nyní nástupnická indická vláda přestala umožňovat. V roce 1954 tak portugalská správa začala urychleně budovat ve všech třech územích dostatečně velká a moderní letiště. Byla také založena letecká společnost (*Transportes Aéreos da Índia Portuguesa/TAIP*), která měla zajišťovat provoz jak mezi portugalskými městy v Indii, tak jejich spojení s vnějším světem skrze lety na Timor, do Karáčí, nebo později do Mosambiku.⁸⁷

⁸³ Klíma, *Portugalská Indie*, 85.

⁸⁴ Pamila Gupta, „Mapping Portuguese Decolonisation in the Indian Ocean: A Research Agenda“, *South African Historical Journal* 15, č. 1, (2007): 112.

⁸⁵ Margret Frenz, „Complicating Decolonisation: Mozambican Indian Experiences in the Twentieth Century“, *The Journal of Imperial and Commonwealth History* 47, č. 5, (Říjen 2019): 1000-1002.

⁸⁶ Klíma, *Portugalská Indie*, 87.

⁸⁷ Francisco Montereiro, „50 years later, recalling the TAIP and Dabolim: pressure and the Indian economic blockade“, *Lisbon: Supergoia, Chronic* 2006, dostupné z: https://arquivo.pt/wayback/20100807124553/http%3A//www.supergoia.com/pt/read/news_cronica.asp?c_news%3D521, (staženo 27.3.2021).

Území Dádra a Nágár-Havéli byla ale naprosto odříznuta. Blokáda tato území paralyzovala a než se portugalským představitelům podařilo problém dostat do mezinárodní pozornosti poukazováním na historické smlouvy s Británií nebo jednáním s diplomaty NATO, tak se Indie odhodlala k anexi. Během července a srpna obsadily oddíly indických „dobrovolníků“ o síle až dvou set tisíc mužů v součinnosti s indickou armádou obě území, kde proti nim stálo 329 indo-portugalských policistů, z nichž dva během operace zemřeli.⁸⁸ S anexí odloučených území Portugalsko reálně příliš udělat nemohlo, protože indická vláda nepřekvapivě odmítala udělit povolení portugalským vojákům k průchodu za účelem „obnovení pořádku“. Z toho důvodu se muselo omezit pouze na diplomatické reakce. Mezinárodní soud v Haagu dal v roce 1960 za pravdu Portugalsku v tom, že drží suverénní práva nad těmito územími, ale zároveň dal za pravdu i Indii, že má právo zakázat průchod portugalským jednotkám přes své území. Tím pádem soud rozhodl, že původní dohody mezi Portugalskem a Británií z 19. století pozbyly platnosti.⁸⁹ Z propagandistického hlediska ale poskytl tento spor Portugalsku možnost prezentovat se jako legální držitel území na různých kontinentech, čehož se snažil Salazar jako profesor práva využívat.⁹⁰

3.6. Zánik Francouzské Indie

Předzvěstí dalšího vývoje pro portugalská území byl vývoj ve Francouzské Indii, jejíž bývalou slávu reprezentovala již pouze čtyři pobřežní města. Indiští „dobrovolníci“ (v Indii označováni jako *satjágrahíni*) 1. listopadu 1954 francouzská území obsadili.⁹¹ Francouzská vláda se v té době stále vzpamatovávala z katastrofální porážky u Dien Bien Phu a politická krize v zemi vedla k tomu, že ztrátu indických měst přijala francouzská vláda jako neměnný akt, s jehož výsledkem není schopná nic udělat.⁹² De iure byla tato změna vlastnictví území přijata Francií až roku 1962, kdy ratifikovala smlouvu s Indii.⁹³

Indická republika tak skrze anexi jak části portugalských, tak všech francouzských území vyzkoušela oba možné způsoby, jakými je možné obsadit a připojit cizí území. V portugalském případě byla provedena ryze bojová operace zaštitěná armádou, ale navenek vydávaná za akci ozbrojených „dobrovolníků“. Francouzská Indie byla naopak nekrvavě

⁸⁸ Klíma, *Dekolonizace portugalské koloniální říše*, 155.

⁸⁹ *Right of Passage over Indian Territory (Portugal v. India)*, Case 32, International Court of Justice, dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/32>, (staženo 28.3.2021).

⁹⁰ Bruno Cardoso Reis, „Portugal and the UN: A Rogue State Resisting the Norm of Decolonization (1956–1974)“, *Portuguese Studies* 29, č. 2 (2013): 256.

⁹¹ Akhila Yechury, „Imagining India, decolonizing L'Inde Française, c. 1947-1954“, *The Historical Journal* 58, č. 4, (Prosinec 2015): 1151.

⁹² George F. G. Stanley, „Dien Bien Phu in Retrospect“, *International Journal* 10, č. 1, (1955): 39.

⁹³ Yechury, „Imagining India, decolonizing L'Inde Française, c. 1947-1954“, 1165.

doslova zaplavena neozbrojeným davem indických obyvatel (taktéž vydávaných za „dobrovolníky“), kteří obsadili na rozlohu mnohem menší území a prohlásili je za součást Indické republiky. Indická rozhodnost a aktivita tak předurčily osud mnohem většímu zbytku Portugalské Indie, nad kterou si stále držela moc vláda v Lisabonu.⁹⁴

3.7. Bandungská konference

Ziskem části francouzských a části portugalských držav začala Indie naplňovat plán na sjednocení celé Indie a ukončení veškeré koloniální vlády v oblasti. Další očekávaný radikální postup i za použití síly byl však utlumen po uspořádání Bandungské konference, která se konala v Indonésii v dubnu 1955. Indií, která byla i jednou z iniciujících zemí, tak jako dalšími účastníky konference byla přijata tzv. *Deklarace na podporu světového míru a spolupráce*.⁹⁵

Její součástí bylo deset principů, které mimo jiné odsuzovaly agresi, použití síly, narušování územní celistvosti jiných států a vměšování se do záležitostí jiných států. Jelikož indická politika vůči koloniálním územím byla předtím ve značném rozporu s duchem konference, rozhodla se Indie v krátkodobém horizontu svou politiku částečně přehodnotit a ustoupit od jednostranných radikálních silových akcí, což pravděpodobně prodloužilo trvání portugalské přítomnosti v Indii.⁹⁶

I přes mírového ducha celé konference se stala tato jednání prostředkem pro deklaraci cílů a zájmů krátce nezávislých zemí východní Asie. Významní hráči jako Indie a Indonésie se postavili za dovršení dekolonizačního procesu, čímž naráželi zejména na Portugalce v Indii a Nizozemce na Nové Guineji. Obě země se snažily veřejně propojit tato území přes jejich majitele k Severoatlantické alianci, kterou se tak snažily ukazovat, jako „největšího ochránce kolonialismu“. Tomuto obrazu pak napomáhala také sovětská rétorika popisující NATO jako uskupení „starých stejných imperialistických sil“. Ve skutečnosti však NATO nemělo nikdy úmysl prolomit omezení svého vojenského působení, čímž pádem byla kritika zemí jako Indie postavena primárně na propagandě.⁹⁷

3.8. Diplomatická jednání se Spojenými státy

Již od čtyřicátých let probíhala četná diplomatická jednání mezi Portugalskem a USA. Zprvu bylo jejich primárním účelem dosažení dohody o stálé přítomnosti americké armády a letectva na letecké základně Lajes na Azorech. Do poloviny padesátých let proběhlo několik

⁹⁴ Klíma, *Portugalská Indie*, 89.

⁹⁵ Phillips, „Beyond Bandung: the 1955 Asian-African Conference“, 329-330.

⁹⁶ Karel Žaloudek, *Encyklopedie politiky*, (Praha: Libri, 1999), 65.

⁹⁷ Pöllath, „Far away from the Atlantic“, 387-398.

kol jednání, kdy byly často prodlužovány předtím uzavřené krátkodobé smlouvy o využívání tohoto letiště. S postupem času a s narůstající indickou agresivitou se ale na stůl jednání dostala také otázka portugalských indických kolonií.⁹⁸

Dvacátého května roku 1954 se snažil portugalský velvyslanec v USA opět otevřít otázku Goy. Portugalskými představiteli byla nastolena možnost, že Portugalsko aktivuje článek 4 Washingtonské smlouvy, kterým by si podle jeho znění vynutilo konzultace všech členů aliance ohledně ohrožení územní celistvosti Portugalska. Z korespondence mezi tajemníkem pro evropské a euroasijské záležitosti Livingstonem T. Merchantem a podsekretářem ministerstva zahraničí pro politické záležitosti Robertem D. Murphym vyplývá, že připouštějí, i přes zpochybňování ze strany Indie, právní možnost využití článku 4, který se oproti článkům 5 a 6 může využívat i pro území nespádající do vojenského pole působnosti aliance, které je určeno jako území severně od obratníku Raka. Merchant však zároveň doporučuje, aby bylo Portugalsku sděleno, že využití tohoto článku by situaci nepomohlo, jelikož by nebylo proveditelné dosáhnout v těchto konzultacích rozhodné jednoty, což by nepřispělo mediálnímu obrazu ani Portugalska ani Severoatlantické aliance.⁹⁹

Ztráta okresů Dádra a Nágár-Havéli v létě roku 1954 vedla k dalšímu požadavku Portugalska, aby Spojené státy přispěchaly s veřejnou podporou Portugalska. Američtí představitelé ale toto v srpnu odmítli, což rozladilo ministra zahraničí Portugalska Paola Cunhu. Portugalský představitel popsal své rozhořčení jako nejvážnější v portugalsko-amerických vztazích a podle jeho vyjádření nebylo vůbec jisté, zda by to nemohlo negativně ovlivnit dosavadní spolupráci obou zemí například na Azorech. Ve svém komentáři pak americký velvyslanec v dopise ministerstvu zahraničí USA doplňuje, že v případě další eskalace lze očekávat zhoršení vzájemných vztahů a ohrožení prodloužení dohody o Azorech.¹⁰⁰

⁹⁸ *Policy Statement Prepared in the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, Foreign Relations of the United States, 1950, Western Europe, Volume III, Document 678, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1950v03/d678>, (staženo 2.4.2021).

⁹⁹ *Memorandum by the Assistant Secretary of State for European Affairs (Merchant) to the Deputy Under Secretary of State for Political Affairs (Murphy)*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1952–1954, Western Europe and Canada, Volume VI, Part 2, Document 811, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p2/d811>, (staženo 27.3.2021).

¹⁰⁰ *The Ambassador in Portugal (Guggenheim) to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1952–1954, Western Europe and Canada, Volume VI, Part 2, Document 812, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p2/d812>, (staženo 27.3.2021).

Ministerstvo zahraničí pak v odpovědi z 11. srpna obviňuje Portugalsko z nepochopení a následně vyjadřuje zklamání z vyhrožování ukončením funkční a oboustranné spolupráce.¹⁰¹

Jak ukazuje zpráva amerického chargé d'affaires Browna v Lisabonu z 1. října¹⁰² a následně z 2. listopadu 1954, američtí představitelé byli často informováni o tom, že otázka Goy je pro Portugalsko klíčovou záležitostí a americká neutralita v tomto problému neprospívá dané věci. V portugalských představitelích americký diplomat zaznamenal různá nařčení z toho, že Američané si „užívají“ základnu na Azorech, ale nejsou ochotni podpořit Portugalsko v jiných částech světa.¹⁰³

V prosinci roku 1954 vyvstal v americké armádě požadavek na rozšíření vojenských kapacit na Azorách, které již nebyly kryty dosud platnou mezivládní dohodou. Tajemník Merchant ve své zprávě zástupci tajemníka ministra obrany pro zahraniční záležitosti píše, že jednání o rozšíření smlouvy budou choulostivá, neboť Spojené státy veřejně nepodpořily Portugalsko během krize v jejich indických državách, což může vést k menší ochotě portugalských diplomatů k úspěšnému vyjednání nové dohody. Dále upozornil na to, že americké požadavky na rozšíření základny na Azorách jsou velmi rozsáhlé a mohou vést k portugalskému požadavku na rozšíření vojenských kapacit skrze získání velkého počtu amerických proudových letadel využitelných v případných koloniálních konfliktech.¹⁰⁴

Nový americký velvyslanec v Lisabonu James C. Bonbright se v polovině března 1955 setkal poprvé se Salazarem. Jejich jednání se Goy ani Indie nedotklo a Salazar pouze mluvil o hrozbě komunismu a že ztráta Afriky by pak vedla k ztrátě možnosti ubránění Evropy za

¹⁰¹ *The Secretary of State to the Embassy in Portugal*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1952–1954, Western Europe and Canada, Volume VI, Part 2, Document 813, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p2/d813>, (staženo 27.3.2021).

¹⁰² *The Chargé in Portugal (Brown) to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1952–1954, Western Europe and Canada, Volume VI, Part 2, Document 815, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p2/d815>, (staženo 27.3.2021).

¹⁰³ *The Chargé in Portugal (Brown) to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1952–1954, Western Europe and Canada, Volume VI, Part 2, Document 816, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p2/d816>, (staženo 27.3.2021).

¹⁰⁴ *The Assistant Secretary of State for European Affairs (Merchant) to the Deputy Assistant Secretary of Defense for International Security Affairs (Davis)*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1952–1954, Western Europe and Canada, Volume VI, Part 2, Document 818, Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p2/d818>, (staženo 27.3.2021).

jakýchkoliv podmínek, čímž autoritářský vůdce nepřímo vyzýval k americké podpoře portugalského kolonialismu.¹⁰⁵

Jedenáctého května následujícího roku proběhlo v Paříži setkání ministrů zahraničí států NATO, kde se uskutečnilo i osobní jednání mezi portugalským a americkým ministrem. Primárním účelem jednání byla sice otázka americké základny na Azorech, jednání se ale dotkla i situace v Indii. V této záležitosti se Spojené státy snažily nalézt diplomatickou cestu řešení problému Goy mezi Indií a Portugalskem. Salazarův ministr se pokoušel opětovně přimět Spojené státy k veřejné obraně portugalských práv v Indii a zmínil, že podle jeho informací větším ozbrojeným akcím ze strany Indie brání pouze mezinárodní veřejné mínění, a ne rozhodný postoj portugalských spojenců. Přítomný tajemník amerického ministra pro evropské a euroasijské záležitosti Livingstone T. Merchant připustil že: „Americké a portugalské cíle v Goe nejsou v konfliktu“, ale že je otázkou, zda by ku prospěchu věci pomohla veřejná nebo naopak zákulisní podpora portugalského zájmu. Zároveň tajemník Merchant připomněl, že v Bandungu nedošlo k explicitním zmínkám Goy jako palčivého problému. Veřejnou podporu Portugalska tak americká administrativa odmítla prozatím přislíbit.¹⁰⁶

Poslední listopadový den roku 1955 proběhlo ve Washingtonu vrcholné setkání amerických a portugalských představitelů. Schůzky se účastnili ministři zahraničí obou stran Cunha a Dulles, velvyslanci obou zemí a tajemník Merchant. Prvním bodem velkého jednání byla Goa. Cunha sice připustil částečné uklidnění situace, nicméně štvavá prohlášení sovětských činitelů vykreslující Portugalce jako krvavé kolonialisty, prý dodávají novou sílu indickým vetřelcům. Ministr zdůraznil, že Goáci nejsou podřízený kolonizovaný lid, ale že si přejí být součástí Portugalska, a že Goa leží v srdcích všech Portugalců. Ministr Dulles poznamenal, že všechny národy by měly mít právo na sebeurčení. Na to ovšem Cunha odpověděl, že nejde o žádné sebeurčení, neboť 100 000 Goáčů si ponechalo portugalské občanství, i když indická vláda rozdávala občanství všem Goáčům. Dále také že sebeurčení je v tomto případě podle portugalského pohledu pouze zájmem jednoho státu o anexi území státu druhého. Samotný indický premiér Nehru nemluvil o žádném sebeurčení, ale pouze o připojení k Indii. Americký ministr Dulles přesto otevřel možnost, zda by Portugalsko nemohlo v Goe

¹⁰⁵ *Telegram From the Embassy in Portugal to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, Western Europe and Canada, Volume XXVII, Document 145, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v27/d145>, (staženo 27.3.2021).

¹⁰⁶ *Telegram From Delegation at the North Atlantic Council Ministerial Meeting to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, Western Europe and Canada, Volume XXVII, Document 146, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v27/d146>, (staženo 27.3.2021).

uspořádat plebiscit o sebeurčení, který by v příznivém výsledku pro Portugalsko pomohl spojencům v podpoře jejich zájmů v Indii. Ministr Cunha ovšem odpověděl, že v portugalské vládě je otázka plebiscitu neprůchodná, a že Goa je ústavně neoddělitelná od mateřské země, neboť kolonie jsou vedeny jako zámořské regiony a ústava žádné změny, respektive opouštění území, na základě plebiscitu neumožňuje. Navíc jako příklad uvedl, že by to vyznělo stejně jako kdyby Spojené státy uspořádaly plebiscit na Aljašce. Dulles pouze odpověděl, že plebiscit nedoporučuje, ale pouze navrhuje. Zároveň ale připomněl, že podobnou politiku, kterou navrhuje pro problém Goy, uplatňují Spojené státy vůči Portoriku. Cunha pokračoval dále s tím, že plebiscit by neuznala ani Indie, což přiznával i sám Nehru, jelikož pro Indii samotnou by uznání plebiscitu bylo jako sud s prachem v jejím vlastním kašmírském problému. Na závěr představitelé USA vyjádřili stanovisko, že jsou proti jakémukoliv použití síly a násilí za účelem získání území od jiného státu.¹⁰⁷

Ve společném memorandu pak bylo cílem Spojených států pozvednout mezinárodní prestiž Portugalska a uvést problém Goy do širšího povědomí.¹⁰⁸ Administrativa Spojených států prezidenta Eisenhowera v podstatě uznala portugalský koncept multikontinentálního státu, což se stalo velkým diplomatickým vítězstvím pro Salazarovo Portugalsko.¹⁰⁹ Po zveřejnění společného memoranda pak ministr zahraničí USA několikrát označil Gou za provincii a nikoliv kolonii, což mělo pro Portugalce ohromný význam. Zároveň ale tato skutečnost poukazovala na nejednoznačnost dekolonizační politiky USA. Celé vyjádření bylo také ovlivněno vyjednáváním o základně na Azorách, které Portugalci bojkotovali až do přijetí tohoto memoranda.¹¹⁰

¹⁰⁷ *Memorandum of a Conversation, Department of State, Washington, November 30, 1955, 3 p.m.* Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, Western Europe and Canada, Volume XXVII, Document 148, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v27/d148>, (staženo 28.3.2021).

¹⁰⁸ *Ibidem.*

¹⁰⁹ Klíma, *Portugalská Indie*, 91.

¹¹⁰ Rodrigues, „The United States and Portuguese Decolonization“, 167.

4. Postupný zánik Portugalské Indie

4.1. Suezská krize a zrychlení dekolonizace

Události následujícího roku 1956 měly na globální dekolonizační trend a úpadek starých koloniálních mocností ohromný dopad. V novém poválečném prostředí, definovaném jako bipolární svět zaměstnaný soupeřením dvou mocensko-ideologických bloků, bylo málo prostoru pro dlouhodobé udržení velkých koloniálních impérií. Jedním z posledních nezdařených pokusů o zvrácení tohoto nepříznivého trendu se stala Suezská krize. Společný britsko-francouzský pokus o udržení kontroly nad Suezským průplavovým pásmem skrze vojenskou akci skončil fiaskem a mezinárodním ponížením obou bývalých velmocí.¹¹¹

Spojené státy, které o akci nebyly dopředu informovány a nijak se jí neúčastnily, byly postaveny do poměrně složité situace, navíc v době před blížícími se prezidentskými volbami. Americkou situaci poměrně přesně popsal americký viceprezident R. Nixon, který prohlásil, že si Spojené státy „*Nemohly na jedné straně stěžovat na intervenci Sovětů v Maďarsku a na druhé straně schválit, že si Britové a Francouzi vybrali tento konkrétní čas na intervenci proti Násirovi.*“¹¹²

Suezská krize také urychlila proces africké a asijské dekolonizace, na který začaly Spojené státy vyvíjet větší tlak, který například nová britská vláda akceptovala. Zároveň tím byla ale otevřena cesta pro větší vojenskou přítomnost samotných Spojených států v oblastech, ze kterých se rychleji stahovaly bývalé evropské koloniální mocnosti. Prvním příkladem bylo, například na středním východě, vyslání amerických vojáků do Libanonu v roce 1958. V následujících letech tak Velká Británie, Francie a Belgie opustily své africké kolonie. Posledním koloniálním impériem rozmístěným po několika kontinentech tak zůstávalo hlavně Portugalsko.¹¹³ Zajímavostí ve vztazích evropských zemí bylo, že například francouzská dekolonizace neměla vliv na podporu Paříže pro Portugalsko, které se kolonií nevzdalo. Francie se spolu se Západním Německem stala spojencem Portugalska zejména ve chvílích, kdy se Spojené státy podporu zdráhaly vyslovit.¹¹⁴

¹¹¹ Pnina Lahav, „The Suez Crisis of 1956 and Its Aftermath: A Comparative Study of Constituons, Use of Force, Diplomacy and International Relations“, *Boston University Law Review*. 95, č. 4 (červenec 2015): 1300.

¹¹² László Borhi, "Containment, Rollback, Liberation or Inaction? The United States and Hungary in the 1950s", *Journal of Cold War Studies* 1, č.3(1999): 67–108.

¹¹³ Randall Fowler, „Lion’s last roar, Eagle’s first flight: Eisenhower and the Suez Crisis of 1956“, *Rhetoric & Public Affairs* 20, č. 1, (2017): 54.

¹¹⁴ Fonseca „Cold War Constraints: France, West Germany and Portuguese Decolonization“, 222-224.

4.2. Spojené státy v oblasti Indie a Pákistánu od roku 1956

Míra politického a vojenského angažmá Spojených států v oblasti indického subkontinentu byla často determinována událostmi studené války a potřebami amerických vojenských a zpravodajských složek pro možnost provádění různých operací proti Sovětskému bloku. Pro oblast jižní Asie poměrně nadstandardní vztahy mezi Spojenými státy a Pákistánem vedly v roce 1956 k žádosti amerického prezidenta, který zjišťoval možnost výstavby rádiové stanice v Pákistánu poblíž Pěšavaru, určené pro odposlechy ze Sovětského svazu. V roce 1958 pak byla americká přítomnost rozšířena, když byla na stejném místě zprovozněna americká letecká základna, označovaná jako *Peshawar Air station*.¹¹⁵ Tato základna se stala proslulou zejména ve spojitosti se špionážními lety CIA nad území SSSR, ke kterým byla využívána letadla Lockheed U-2, startující právě z Pěšavaru. V roce 1960 pak byl jeden z těchto letounů nad územím Sovětského svazu sestřelen, což vyvolalo jednu z mnoha krizí v rámci studené války.¹¹⁶

Díky získání stálé základny v Pákistánu, která mohla vhodně zajistit potřebné aktivity CIA a letectva USA proti Sovětskému svazu na jedné straně a stále fungující možnosti využívat britské základny v Indickém oceánu na straně druhé, byla zajištěna z amerického pohledu dostatečná míra přítomnosti amerických ozbrojených sil v oblasti. Tato skutečnost ovšem opět nenahrávala snu portugalského ministerského předsedy Salazara, který stále doufal v usazení amerických vojáků v Portugalské Indii, což by značně zvýšilo šance na udržení těchto území v rukou Portugalců. Americká pozice v otázce Goy byla obecně křehká také z důvodu vztahů mezi Spojenými státy a Pákistánem. V telegramu mezi velvyslanectvími Spojených států v Indii a Pákistánu je zřetelné, že případná velmi jasně pro-pákistánská pozice USA by mohla být v Indii vyložena jako nepřátelství vzhledem k nevyřešeným otázkám jak Kašmíru, tak právě Portugalské Indie, což by mohlo nepřímo vyprovokovat Indii k činům. Podobnou měrou Indie nahlížela také na Pákistánské členství v SEATO, kdy Indie nevěřila údajným zájmům Pákistánu v zadržování vlivu SSSR, což byl prezentovaný cíl aliance.¹¹⁷

¹¹⁵ *Airgram A-550 From the Embassy in Pakistan to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume E-7, Documents on South Asia, 1969–1972, Document 38, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve07/d38>, (staženo 10.4.2021).

¹¹⁶ Kevin A. Stein, „Apologia, Antapologia, and the 1960 Soviet U-2 Incident“, *Communication Studies* 59, č. 1, (leden–březen 2003): 20.

¹¹⁷ *Telegram From the Embassy in India to the Embassy in Pakistan*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South Asia, Volume VIII, Document 14, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d14>, (staženo 10.4.2021).

Indickou vládou podporované násilí v Portugalské Indii a znemožňování obchodním lodím dosáhnout přístavu v Goe vedlo 20. ledna 1956 k zaslání instrukčního dokumentu pro americké zastupitelské úřady v Indii, ve kterém Spojené státy vyzvaly k zachování mírového soužití a odsoudily využívání násilí.¹¹⁸ Dalším problémem zasahujícím do amerického postoje k Portugalské Indii bylo podle zprávy americké komise *Operation coordination board* z 30. března roku 1956 portugalsko-americké prohlášení z minulého roku, jehož zněním se Indie přesvědčila, že Spojené státy podporují evropský kolonialismus. Toto prohlášení podle zprávy komise znovu negativně ovlivnilo vztahy s Indií a v součtu s problémy s Pákistánem bylo nutné vztahy s Indií označit za značně problematické.¹¹⁹

V prosinci roku 1956 se chystal indický premiér Nehru na státní návštěvu Spojených států. V přípravných dokumentech americké administrativy lze vidět jasný předpoklad, že hlavními body pro Nehrua budou jak ukončení podpory Pákistánu, tak podpora Indie proti Portugalsku v otázce Goy.¹²⁰ Prezident Eisenhower ovšem v jednání u otázek Kašmíru a Goy zaujal nestranný postup. O otázce pomoci Pákistánu nepovažoval za důležité s indickým premiérem jednat, jelikož sám poznamenal, že Spojené státy zauímají ve vztahu Indie a Pákistánu stejně neutrální postoj, jako zauímá Indie ve vztahu USA a Sovětského svazu.¹²¹ Samotné jednání se otázky Goy dotklo v několika ohledech, kdy americký prezident vyzval k opatrnosti a připomněl, že Portugalci by, ať už jejich nárok na území je jakýkoliv, opouštěli historicky své a legálně držené území. Dále také připomněl, že vztah Portugalska a USA je čistě jejich záležitostí, a že Spojené státy považují Portugalsko za spojence v NATO. Rovněž připomněl, že USA využívají portugalské území na Azorech pro svou vojenskou základnu. Tato vyjádření mohou napovídat přetrvávající americké ochotě v podpoře Portugalska.¹²²

¹¹⁸ *Instruction From the Department of State to the Diplomatic and Consular Offices in India*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South Asia, Volume VIII, Document 155, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d155>, (staženo 10.4.2021).

¹¹⁹ *Progress Report by the Operations Coordinating Board*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South Asia, Volume VIII, Document 1, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d1>, (staženo 10.4.2021).

¹²⁰ *Telegram From the Secretary of State to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South Asia, Volume VIII, Document 161, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d161>, (staženo 10.4.2021).

¹²¹ *Summary of a Meeting With the President*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South Asia, Volume VIII, Document 162, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d162>, (staženo 10.4.2021).

¹²² *Memorandum of a Conversation Between President Eisenhower and Prime Minister Nehru*, The White House, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South Asia, Volume VIII, Document 164, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d164>, (staženo 10.4.2021).

Částečně rozdílná interpretace vychází ze zprávy *National security council* z ledna roku 1957, kdy v bodě 65 stojí, že Spojené státy by měly stále ujišťovat Indii, že v otázce Goy neupřednostňují žádnou ze stran a podporují jakékoli vzájemně přijatelné urovnání problému dosažené mírovými prostředky.¹²³

4.3. Portugalsko-americké vztahy od roku 1956

Po návštěvě portugalského ministra zahraničí v USA na konci roku 1955 probíhala další kola jednání o základně na Azorech, která byla úspěšně završena v roce 1957 novou smlouvou o využívání základny letectvem Spojených států. Portugalského ministra zahraničí Paolo Cunhu nahradil v srpnu roku 1958 Marcello Mathias. V prvním jednání s americkými diplomaty v Lisabonu opět připomněl rostoucí tlak Indie na portugalská území jak v samotné Indii, tak ve východní Africe.¹²⁴

Americká angažovanost v portugalských problémech v Indii se snižovala a Spojené státy zaujaly postoj, ve kterém prosazovaly mírové a nenásilné řešení, se kterým by souhlasily obě strany. Spolupráce mezi Portugalskem a Spojenými státy ale neskončila. Vzhledem k základně na Azorech a členství Portugalska v NATO se stalo Portugalsko značným příjemcem amerického vojenského materiálu. Potenciální síla portugalského námořnictva či letectva, zmodernizovaného o techniku ze Spojených států, umožňovala lepší udržování kontaktu mezi mateřským Portugalskem a jeho koloniemi. Zároveň ale vystavila Portugalsko (zejména v oblasti letectva) situaci, kdy bylo letectvo do značné míry závislé na dodávkách náhradních dílů a dalších servisních potřeb ze strany Spojených států. Portugalské letectvo získalo mnoho amerických letadel právě na základě vyjednávání ohledně základny na Azorech. Od roku 1953 probíhaly dodávky 125 letadel *Republic F-84G Thunderjet*, které mohlo Portugalsko nasadit ke stíhacím a lehkým bombardovacím misím. V roce 1958 pak byly zahájeny dodávky padesáti o poznání modernějších a v korejské válce hojně nasazených letounů *North American F-86F Sabre*. Letectvo tak získalo poměrně moderní letouny, které ovšem v tomto počtu mohly pouze pomoci Portugalsku v udržení kolonií v Africe, ale proti

¹²³ *National Security Council Report*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South Asia, Volume VIII, Document 5, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d5>, (staženo 10.4.2021).

¹²⁴ *Despatch From the Embassy in Portugal to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1958–1960, Western Europe, Volume VII, Part 2, Document 282, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p2/d282>, (staženo 10.4.2021).

velikosti Indického letectva by jejich nasazení v jakémkoliv počtu nepřineslo kýženou změnu na potenciálním bojišti, neboť Indie mohla nasadit několik stovek letadel různé provenience.¹²⁵

Portugalské námořnictvo bylo v počátcích studené války poměrně slabou silou, kterou doktríny NATO předurčovaly k protiponorkovému boji a boji proti minám. Expediční oceánské námořnictvo, založené na výsadkových a letadlových lodích vhodných k obraně kolonií, ale nebylo v ekonomických možnostech Portugalska. V oblasti námořnictva nebyla závislost na Spojených státech tak velká, na druhou stranu ale portugalské námořnictvo neprovozovalo v 50 letech prakticky žádná moderní plavidla a jednalo se zejména o předválečné konstrukce. Velká část plavidel byla bývalá britská nebo kanadská plavidla odkoupené jako vyřazené. V roce 1957 získalo Portugalsko dva vyřazené americké eskortní torpédoborce třídy *John C. Butler*, které Spojené státy poskytly skrze *Zákon o vzájemné obranné pomoci*, kterým poskytovaly vojenskou pomoc zejména evropským spojencům ze svých demobilizovaných válečných zásob. Svou silou a úrovní bylo portugalské námořnictvo primárně schopno sehrát svou úlohu v NATO v oblasti Atlantiku. Kontakt s koloniemi mohlo zajišťovat značně problematicky a rozsáhlejší bojová operace v Indickém oceánu byla naprosto vyloučená.¹²⁶

4.4. Situace v Portugalské Indii

Bezpečnostní situace ve zbytku Portugalské Indie se značně vyostřovala. Indie vysílala na portugalská území množství lidí (*satjagrahínů*), kteří nejprve nenásilně burcovali obyvatelstvo proti Portugalcům. Ve druhé polovině 50. let ale přistoupili také k násilí nebo spíše k organizovanému terorismu. Indické bojůvky si za své cíle vybíraly primárně policejní stanice a bezpečnostní složky. Postupem času ale zahájily také perzekuci loajálních obyvatel a poškozování hospodářských objektů v Portugalské Indii, což se poprvé stalo 19. února 1956, kdy indické komando zaútočilo a poškodilo důlní zařízení v lokalitě Sirigão.¹²⁷

Od roku 1958 se indiští dobrovolníci odhodlávali k nájezdům do portugalských území prakticky každý den. Kombinace tvrdé ekonomické blokády a všudypřítomných nájezdů vytvářela z Portugalské Indie značně nebezpečné a nestabilní území. Přibývalo útoků a úmrtí policistů ve službách Portugalské Indie. Indická armáda v součinnosti s dobrovolníky

¹²⁵ John Hayles „All-Time Aircraft Used List Portuguese Air Force“, Aeroflight The Website for Aviation Enthusiasts, naposledy upravené 16. ledna 2018, <http://www.aeroflight.co.uk/user/every/all-time-aircraft-used-list-portuguese-air-force.htm>, (staženo 11.4.2021); Martin W. Bowman, *F86 Sabre*, přeložil Lubomír Háčik, (Praha: Jan Vašut, 2005), 84.

¹²⁶ Chester J. Pach Jr. *Arming the Free World: The Origins of the United States Military Assistance Program, 1945-1950*, (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1991), 326.

¹²⁷ Klíma, *Portugalská Indie*, 91.

rozmístila protiletcké zbraně poblíž portugalských území a hrozila sestřelením letadel, která by se odchytila z koridorů určených k přistání na portugalských letištích.¹²⁸

Značně nestabilní mezinárodně politická situace korunovaná rokem Afriky naznačovala, že Portugalsko posílí vojenské posádky v Indii. Vzhledem k nevráživosti Indie byl ale proveden přesný opak, kdy Portugalsko snížilo velikost posádky z 12 tisíc vojáků na přibližně 3500, přičemž všechny jednotky tvořili příslušníci převážně lehce ozbrojených pěchotních jednotek bez těžkých zbraní a bez přítomnosti vojenského letectva. (Naopak armáda posílila své kapacity v Macau a Východním Timoru.)¹²⁹

4.5. Vztah Spojených států a Indie 1959-1960

Spojené státy ovšem s obavami sledovaly vliv Sovětského svazu v Indii, který se snažily vyvažovat hlavně dodávkami potravin a ekonomickou pomocí. V dokumentu připraveném na ambasádě Spojených států v Novém Dillí na jaře 1959 byla Indie, podle amerických analytiků, vybrána jako primární cíl politiky Sovětského svazu v oblasti jižní Asie. Svůj vliv se SSSR snažil projektovat zejména skrze politické tlaky a ekonomickou pomoc reprezentovanou zejména poskytováním těžebních technologií a technologií pro zpracování ropy.¹³⁰

V létě roku 1959 byla ve Washingtonu s britskými partnery diskutována otázka další vlny ekonomické pomoci Indii a v této souvislosti se během jednání objevila také otázka Goy. Obě strany se v jednání dostaly k otázce vlivu Sovětského svazu a k jeho možnostem v tlaku na různé mezinárodní otázky. V oblasti sovětských aktivit se diplomaté shodli, že sovětské postoje a vyjádření v otázkách Kašmíru nebo Goy mohou být mnohem více oportunistická, zatímco západní země musí svá vyjádření opírat o morálku a hodnoty, což je navenek staví do potenciálně horší pozice.¹³¹ Velkým pozdvižením v americké politice byla také nastalá situace v indickém svazovém státě Kérala, kde se k moci dostala komunistická strana Indie.¹³²

¹²⁸ Klíma, *Portugalská Indie*, 92.

¹²⁹ *Ibidem*, 93.

¹³⁰ *Paper Prepared in the Embassy in India*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1958–1960, South and Southeast Asia, Volume XV, Document 228, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v15/d228>, (staženo 10.4.2021).

¹³¹ *Memorandum of a Conversation, Department of State, Washington, July 10, 1959*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1958–1960, South and Southeast Asia, Volume XV, Document 237, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v15/d237>, (staženo 10.4.2021).

¹³² *Memorandum of a Conversation, Department of State, Washington, June 15, 1959*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1958–1960, South and Southeast Asia, Volume XV, Document 233, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v15/d233>, (staženo 10.4.2021).

V roce 1959 navštívil Indickou republiku americký prezident Eisenhower. Atmosféra návštěvy byla prezentovaná jako velmi přátelská a rozvíjející ohromující vztahy mezi oběma zeměmi. Hlavními body návštěvy samozřejmě nebyla Portugalská Indie, ale naopak vztahy s Pákistánem a americko-indická spolupráce například ve formě případné stavby atomové elektrárny americkými firmami. V hlavním jednání mezi oběma státníky byla probírána zejména problematika vztahů s Pákistánem, kdy americký prezident podporoval zlepšení vztahů za tím účelem, aby obě země napnuly své síly vůči komunistické Číně. Zároveň ujistil indického premiéra, že Pákistán sice dostává rozsáhlé dodávky vojenského vybavení z USA, ale tím ho to činí závislým na americké munici a podpoře, tudíž jakékoliv vojenské akce proti Indii by byl Pákistán podle amerického prezidenta schopen vést bez americké podpory méně než jeden týden.¹³³ Po samotném jednání ještě americký prezident shrnul své poznatky se svými spolupracovníky. Vyzdvihl Nehruovu prezentovanou ochotu řešit problémy výhradně mírovými prostředky. Indický premiér také hovořil o zániku Francouzské Indie, kdy Francouzi byli „velmi slušní“ a souhlasili s převodem území, bohužel ale dohodu stále po šesti letech neratifikoval francouzský parlament. Ohledně atomové energie byly americkému prezidentovi představeny plány na stavbu prvních zkušebních reaktorů, kdy Eisenhower doporučoval pomoc amerických odborníků.¹³⁴

Prezident Eisenhower se během návštěvy pouze dotkl anexe území Dádra a Nágara-Havelí, když indickému premiérovi doporučoval opatrný a nenásilný postup. „Je lépe prohrát u soudu jednu kauzu, ale získat tím mírový svět v souladu se zákonem,“ řekl prezident Eisenhower indickému ministerskému předsedovi. Jeho naléhání se ovšem minulo účinku.¹³⁵

4.6. Rok 1961 a zánik Portugalské Indie

V lednu roku 1961 se po volbách stal novým americkým prezidentem John Fitzgerald Kennedy. Z hlediska zahraniční politiky neprobíhal první rok prezidenta ve funkci optimálně, jelikož v dubnu došlo k ohromnému fiasku v Zátocě svini, kdy selhala intervence na Kubu, a v červnu proběhlo nepříliš úspěšné jednání s neústupným Nikitou Chruščovem ve Vídni.

¹³³ *Memorandum of a Conversation, New Delhi, December 10, 1959, 11:30 a.m.*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1958–1960, South and Southeast Asia, Volume XV, Document 247, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v15/d247>, (staženo 10.4.2021).

¹³⁴ *Memorandum of a Conversation Between President Eisenhower and Prime Minister Nehru, New Delhi, December 13, 1959, 8:30 p.m.*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1958–1960, South and Southeast Asia, Volume XV, Document 248, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v15/d248>, (staženo 10.4.2021).

¹³⁵ Klíma, *Portugalská Indie*, 93.

V srpnu proběhla další eskalace napětí mezi oběma bloky, což vyústilo v berlínskou krizi, kterou byla vystavěna nechvalně známá zeď.¹³⁶

Pro Portugalsko a jeho kolonie nezačal rok 1961 o mnoho lépe. Rok Afriky a rychlá dekolonizace ostatních evropských zemí vedly k velkému tlaku na Portugalsko, což vyústilo v Angole v první ozbrojené střety, které započaly útokem na úřady a věznicí v Luandě v únoru 1961. Salazarův režim si stále neuvědomoval hrozící kolaps koloniálního impéria a stále tvrdošíjně odmítal udělování autonomie nebo nezávislosti v jakékoliv části takzvaného multikontinentálního Portugalska.¹³⁷ Vzhledem k malé rozloze Portugalské Indie byla aktivita separatistů v této kolonii v přepočtu na rozlohu a počet obyvatel ohromná. Za rok 1961 zemřelo v Goe 80 policistů ve službách portugalské správy. Indická nebezpečná rétorika se stupňovala i přes prohlášení o míru pronesená při návštěvě amerického prezidenta v Indii.¹³⁸

V březnu roku 1961 přišla znepokojivá zpráva pro Portugalsko také ze Spojených států. Z amerického ministerstva zahraničí byl doručen americkému velvyslanci v Lisabonu telegram s následujícími instrukcemi: Spojené státy jsou značně znepokojeny z tlaku, který vyvíjí mezinárodní společenství na Portugalsko kvůli koloniálním državám. Dále také doufají, že Portugalsko provede výrazné změny ve svých politikách vůči koloniím, které eliminují mezinárodní kritiku a opět vylepší mezinárodní postavení Portugalska. Spojené státy tak de facto vyzývají k zahájení dialogu v koloniích o autonomii nebo nezávislosti. Dále konstatují, že s ohledem na celosvětové události a různé americké závazky vůči třetím zemím a mezinárodním organizacím považují USA za stále obtížnější a nevýhodnější vůči západním zájmům veřejně podporovat nebo mlčet o portugalských koloniálních politikách. USA tak dospěly k závěru, že je třeba více objasnit postoj USA k těmto konkrétním otázkám zámořských provincií, které se stávají velmi akcentovaným mezinárodním problémem. Spojené státy tak nechtějí být, ač považují Portugalsko za důležitého spojence, vnímány jako odpovědná země za odsuzované portugalské akce.¹³⁹ Portugalsko by také podle mínění Spojených států mělo začít naplňovat článek 73e Charty OSN, kterým by mělo podávat generálnímu tajemníkovi informace z kolonií. Tímto požadavkem Spojené státy de facto neuznávají portugalský koncept

¹³⁶ John Lewis Gaddis, *Russia, the Soviet Union and the United States. An Interpretative History*, (New York: McGraw-Hill, 1990), 106-108.

¹³⁷ Maria Guadalupe Rodrigues, „The Catholic Church in Context of Crisis: The Case of Angolan Independence“, *Current Research on Peace and Violence* 13, č.4 (1990): 235-243.

¹³⁸ Klíma, *Portugalská Indie*, 94.

¹³⁹ *Telegram From the Department of State to the Embassy in Portugal*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 324, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d324>, (staženo 10.4.2021).

multikontinentálního státu, jelikož portugalská zámořská území považují za nesamosprávné kolonie.¹⁴⁰ Spojené státy jsou také připraveny finančně podpořit jak samotné Portugalsko, tak africká území, neboť si uvědomují, že proměna současného hospodářsko-politického vztahu s sebou přinese nemalé náklady. Spojené státy závěrem informují Portugalsko, že v dlouhodobějším horizontu očekávají dramatickou změnu politiky a deklarují, že z jejich strany nemůže Portugalsko očekávat věcnou podporu, ale doufají, že tyto skutečnosti nezmění vztah obou spojenců v NATO, či v případě základny na Azorech.¹⁴¹

Portugalsko se dostalo pod značný mezinárodní tlak v souvislosti s narůstajícím odporem v afrických koloniích, a to zejména v Angole. Ve stínu afrických problémů se daly do pohybu i události v Indii. S ohledem na skutečnost, že Goa byla pro Portugalsko neubránitelná, a také na problematickou neoblomnost Salazara, dosáhla trpělivost premiéra Nehrua vrcholu a indická armáda začala s přípravou vojenského převzetí Portugalské Indie. Operace s krycím názvem *Vidžaj* počítala s likvidací portugalské přítomnosti v Indii v čase menším než 36 hodin. V říjnu roku 1961 pak bylo indickou vládou přijato rozhodnutí, že vojenská operace proti Portugalské Indii se má uskutečnit při nejbližší možné příležitosti. Situace se zhoršovala každým měsícem a dnem. Indické přípravy na vojenskou akci byly čím dál hmatatelnější. V listopadu začala Indie rekrutovat dobrovolníky pro vpád do Goy a začala rozmisťovat silné vojenské útvary na hranicích s portugalskými územími. Indické námořnictvo začalo křížovat pobřeží a ze vzdálenosti 8 námořních mil hlídkovalo před portugalskými přístavy. Desátého prosince 1961 prohlásil indický premiér, že: „*Pokračování Goy pod portugalskou vládou je nemožné.*“¹⁴²

Vyhrocující situace v Indii začala znepokojovat i Spojené státy, které byly v posledním roce ve vztazích s Portugalskem zaměstnány hlavně tlakem na změnu politiky v Africe. Sedmého listopadu 1961 navštívil ministr zahraničí Portugalska v USA. Během krátkého jednání byla Goa zmíněna okrajově. Portugalský velvyslanec přítomný jednání poznamenal, že Indie nevyklučuje ve svých prohlášeních vojenskou akci, což v minulých vyjádřeních Spojené

¹⁴⁰ *Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora*, Informační centrum OSN v Praze (2020), dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/Charta-OSN-2019.pdf>, (staženo 11.4.2021), 39.

¹⁴¹ *Telegram From the Department of State to the Embassy in Portugal*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 324, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d324>, (staženo 11.4.2021).

¹⁴² Klíma, *Portugalská Indie*, 94-97.

státy odsuzovaly.¹⁴³ Během jednání z 27. listopadu mezi velvyslancem Portugalska v USA a americkým ministerstvem zahraničí vyplývá, že Portugalsko je zklamáno z jednání USA zejména v době nových vyjednávání ohledně základny na Azorech. Spojené státy tak připouštějí možnost zdržení se při dalších případných hlasováních na půdě OSN a zároveň navrhují zapojení evropských spojenců do vyjednávání o otázce kolonií mezi Spojenými státy a Portugalskem.¹⁴⁴

Velmi zajímavý postoj k problematice Goy zaujalo americké velvyslanectví v Indii vedené Johnem Kennethem Galbraithem, které do Spojených států odeslalo 5. prosince dlouhý telegram. Ambasáda v Novém Dillí zastávala názor, že portugalská koloniální říše přežila ne díky zásluhám portugalského státu, ale pouze souhrou náhod a zvláštních okolností. Zároveň je přesvědčena že toto impérium je u svého konce a Spojené státy nepřímou souhlasily s tímto procesem na místo toho, aby se v Africe či v Asii pro Portugalce angažovaly. Dále uvažovala, že kromě základny na Azorech není Portugalsko plnohodnotným přispěvatelem do NATO, a případné pokračující koloniální války by Portugalsko vyčerpaly, což by mělo za následek požadavky na získání zásob od spojenců v NATO. Předpovídala také krátké trvání samotného portugalského režimu, který pod letitým diktátorem je na konci své cesty. Administrativa prezidenta Kennedyho by měla zaujmout stejný postoj jako zaujal Roosevelt v otázce Britské Indie, který se navzdory přátelství s Churchillem a navzdory válce zasadil o nezávislost Indie. Představitelé úřadu také spekulovali, že nepříznivý vývoj by mohl vést k odchodu Portugalska z NATO a považují Portugalskou Indii za součást indického subkontinentu jako Britskou nebo Francouzskou Indii a tudíž přiznávají Indii nárok na portugalská území, která jsou držena nedemokratickým režimem neochotným k jakémukoliv vyjednávání. Vojenskou akci ze strany Indie ale nepodporují.¹⁴⁵

Důležitým jednáním v rámci americké administrativy o problému Portugalské Indie bylo jednání z šestého prosince mezi vedoucím kanceláře pro jihoasijské záležitosti Weilem a asistentem sekretáře pro blízkovýchodní a jihoasijské záležitosti Phillipsem Talbotem. Z jejich jednání vyplývá, že indická vláda se rozhodla eskalovat situaci pod tlakem goánských

¹⁴³ *Memorandum of Conversation*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 329, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d329>, (staženo 11.4.2021).

¹⁴⁴ *Memorandum of Conversation*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 330, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d330>, (staženo 11.4.2021).

¹⁴⁵ *Telegram From the Embassy in India to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 331, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d331>, (staženo 11.4.2021).

nacionalistů žijících v Indii, afrických představitelů tlačících na dekolonizaci a opozičních stran kritizujících neúspěchy v zahraniční politice zejména vůči Číně. Indická média vedla ohromnou propagandu proti Portugalsku. K tomu, aby indická vláda mohla příznivě reagovat na americký tlak v otázce deeskalace situace v Goe, musí americká vláda požadovat pro Gou maximální možnou míru svobody a autonomie. Podpora Portugalsku z úst prezidenta musí být podmíněna bezprostředním uvolněním centralizované vlády v Portugalské Indii ze strany portugalské vlády. Je třeba si také uvědomit, že prohlášení na podporu sebeurčení pro území na indickém subkontinentu by nepochybně mělo dopad na celou portugalskou říši v jiných částech Asie a Afriky. Spojené státy tak možnost podpory Salazara nevyloučily, ale podmínily ji poměrně rozsáhlými reformami správy v Goe.¹⁴⁶

Osmého prosince odeslalo ministerstvo zahraničí depeši do Indie, ve které informovalo velvyslanectví o jednání asistenta sekretáře Talbota s indickým velvyslancem v USA Braj Kumarem Nehrúem (synovcem premiéra Jawaharlala Nehrúa), během kterého bylo sděleno indické vládě hluboké znepokojení nad případným použitím síly proti Portugalské Indii. Indický velvyslanec sdělil, že jeho vláda nemá v plánu použít sílu, neboť by to bylo v rozporu s její základní politikou a škodilo by to indickému obrazu. Na otázku, aby vyvrátil případnou invazi i pod argumenty, že byl zaznamenán významný pohyb vojsk, ale velvyslanec přímo neodpověděl a pouze přijal všechny americké argumenty a sdělil že není schopen říct, co přesně vláda učiní. Talbot stále opakoval, že Spojené státy jsou proti použití síly a velvyslanec ho ujistil, že indické vládě přednese americké znepokojení.¹⁴⁷

Stejného dne zareagovalo americké velvyslanectví v Lisabonu na zprávu velvyslanectví v Indii z pátého prosince, které se k situaci postavilo značně rozdílně. Poměrně ostře se ohradilo k tvrzení ambasády v Novém Dillí. Celý problém Goy označilo jako zběsilé Nehrúovy plány, které nejsou v zájmu samotných Goánců, kteří jsou jen pěšáky v jeho mocenské hře. Navíc poukazovalo, že indický premiér potřebuje celonárodní úspěch, neboť se mu nedařilo na hranicích čelit pronikání čínských komunistů do Indie a jako svůj snadný cíl si vybral Portugalskou Indii. Velvyslanectví zároveň předpokládalo, že v rámci Hnutí nezúčastněných zemí prezentuje Gou jako první krok k osvobození zbytku Afriky, čímž se snaží budovat své

¹⁴⁶ *Memorandum From the Director of the Office of South Asian Affairs (Weil) to the Assistant Secretary of State for Near Eastern and South Asian Affairs (Talbot)*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIX, South Asia, Document 65, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v19/d65>, (staženo 11.4.2021).

¹⁴⁷ *Telegram From the Department of State to the Embassy in India*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIX, South Asia, Document 66, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v19/d66>, (staženo 11.4.2021).

mezinárodní postavení skrze likvidaci zámořského Portugalska. Ambasáda v Lisabonu doporučila Spojeným státům zaujetí strategické obrany zájmů USA namísto zapojení se do řešení vnitřních konfliktů v Indii, způsobených postavou premiéra Nehrua. Zároveň striktně odmítla možnost konce režimu v Portugalsku za přispění USA, neboť by neexistovala jistota, že nový režim by byl nakloněn Spojeným státům a NATO, a navíc jakýkoliv výkyv by vyvolal reakci ve Španělsku, se kterou by se musely USA vypořádat. Navíc měla za to, že v otázce Goy Indii nejde o seburčení místních obyvatel, ale pouze o vykořenění Portugalska z indické půdy.¹⁴⁸

Velvyslanectví USA v Novém Dillí odeslalo desátého prosince telegram ministerstvu zahraničí, kde vytyčilo základní body amerického přístupu. V případě použití síly ze strany Indie musí Spojené státy odsoudit pouze vojenský charakter akce a nezabřednout do čehokoliv, co by se dalo spojit s podporou kolonialismu. Bylo těžké vyzývat Indii ke klidu, zvláště pokud Portugalsko nebylo ochotno provést ústupky. Jakékoliv zapojení NATO do problému kategoricky nedoporučovalo z důvodu nulového přínosu a opačného efektu na místní obyvatelstvo.¹⁴⁹

Dalšího dne americká ambasáda v Indii pokračovala v určité názorové přestřelce s velvyslanectvím v Lisabonu telegramem, kdy připustilo okolnosti indických voleb, a uznalo že indický, čím dál militantnější postoj ke Goe, není chvályhodný. Nakonec přiznalo, že svou zprávou chtěla primárně bránit ministerstvo obrany, aby příliš neohnulo americkou politiku pouze za účelem udržení jedné základny, stále si ale stálo za tím, že Spojené státy mohou vyvinout stejný tlak jako vyvinul Roosevelt ohledně Indie.¹⁵⁰

V depeši pro velvyslanectví v Indii odeslané 14. prosince americká administrativa ocenila usilovnou snahu svého zastoupení o zabránění ozbrojenému konfliktu. Zároveň varovala indické představitele před použitím síly v Goe, což by americkou iniciativou přineslo problém na půdu OSN, kde by USA byly nuceny hlasovat proti Indii stejně jako učinily v roce

¹⁴⁸ *Telegram From the Embassy in Portugal to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 332, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d332>, (staženo 11.4.2021).

¹⁴⁹ *Telegram From the Embassy in India to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIX, South Asia, Document 68, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v19/d68>, (staženo 11.4.2021).

¹⁵⁰ *Telegram From the Embassy in India to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 333, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d333>, (staženo 11.4.2021).

1956, kdy hlasovaly proti Velké Británii a Francii kvůli Suez. Vláda USA přesto uznala, že Goa je koloniální záležitostí, a dále potvrdila, že koloniální věk je již u konce a že bude i nadále vytvářet tlak na Portugalsko, aby tuto skutečnost uznalo a provedlo patřičné reformy. Tímto Spojené státy obrátily svá tvrzení z roku 1955, kdy Gou veřejně odmítly označit za kolonii, ale nazývaly ji „provincií“. Na konci depeše ještě stojí politování, že Spojené státy z důvodu portugalské neústupnosti nemohou udělat nic víc.¹⁵¹

Ministerstvo zahraničí odeslalo svým diplomatickým zastoupením v Indii a Portugalsku patnáctého prosince společný telegram, který byl sepsán po setkání s portugalským ministrem zahraničí. Spojené státy podporovaly Portugalsko proti agresivní akci jiné země, ale jedinou možností, jak zachránit situaci v Goe, viděly v okamžitém svolení pro vyhlášení sebeurčujícího referenda, které by otupilo indická prohlášení o nutnosti akce za účelem sebeurčení Goánců. Jinou než diplomatickou podporu Spojené státy ale Portugalsku poskytnout nemohly.¹⁵²

Indická vláda byla ale již dlouhou dobu rozhodnuta k použití síly a intenzivní práce amerických diplomatů akci pouze o několik dní odsunula. Samotné provedení operace *Vidžaj* se tak uskutečnilo mezi 17. a 19. prosincem roku 1961, kdy necelé čtyři tisíce lehce vyzbrojených portugalských vojáků a policistů bez podpory letectva a pouze s jednou větší bojovou lodí stály proti 45 tisícům indických vojáků podporovaných desítkami letadel a námořnictvem včetně jedné letadlové lodi. Z vojenského hlediska se Portugalcům dařilo účinně zpomalovat indický postup, ale vzhledem k míře přesily neměl ani tak boj dlouhého trvání. Poslední portugalský guvernér Manuel António Vassalo e Silva se se svými vojáky vzdal 19. prosince v přístavu Mormugão a tím byla ukončena 451 let dlouhá portugalská přítomnost v Indii. Z indické strany se jednalo o „rychlou a nekrvavou“ vojenskou operaci, kdy největší škody byly ty materiální, které způsobili Portugalci. Samotní Indové naopak, podle indických nacionalistických vyjádření, přivítali vojáky jako osvoboditele.¹⁵³

4.7. Diplomatická jednání a následky anexe

Již 18. prosince Portugalsko předalo stížnost na půdu Rady bezpečnosti OSN v reakci na indickou agresi proti Portugalské Indii. Následně proběhlo hlasování o portugalské stížnosti

¹⁵¹ *Telegram From the Department of State to the Embassy in India*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIX, South Asia, Document 72, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v19/d72>, (staženo 11.4.2021).

¹⁵² *Telegram From Secretary of State Rusk to the Department of State*, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 334, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d334>, (staženo 11.4.2021).

¹⁵³ Damodar P. Singhal, „Goa—End of an Epoch“, *The Australian Quarterly* 34, č. 1, (březen 1962): 77-82.

reagující na indickou agresi, ve kterém Portugalsko podpořili jak stálí členové, v sestavě Velká Británie, Francie, Spojené státy a Čína (Čínská republika na Tchaj-wanu), tak volení členové Turecko, Ekvádor a Chile. Sovětský svaz jako stálý člen a dále také Srí Lanka hlasovaly proti. Hlasování se pak zdržely Libérie a Sjednocená arabská republika (SAR). Samotná stížnost ale byla přijata. Následně ovšem Srí Lanka, Libérie a SAR předložily návrh rezoluce, ve které vyzývají: „*aby Portugalsko opustilo své území v Indii, které dle rezoluce představuje nebezpečí pro mír a brání jednotě Indie.*“ Tuto rezoluci podpořil Sovětský svaz, ale zbylými stálými členy byla zablokována.¹⁵⁴ Francie, Spojené státy, Spojené království a Turecko reagovaly předložením vlastní rezoluce, ve které:

1. Vyzvaly k okamžitému zastavení nepřátelství;
2. vyzvaly Indii, aby okamžitě stáhla své síly na pozice před 17. prosincem 1961;
3. vyzvaly Indii a Portugalsko, aby „pokojně usilovaly o trvalé řešení svých rozdílů v souladu se zásadami zakotvenými v Listině“; a
4. požádaly generálního tajemníka OSN „aby poskytl případnou vhodnou pomoc“.¹⁵⁵

Tato rezoluce ale byla vetována Sovětským svazem, který již před provedením invaze přislíbil Indii plnou diplomatickou podporu. Samotný sovětský vůdce pak veřejně podporoval Indii a vyzýval k tomu, aby ignorovala západní protesty. Otázka indické agrese a v souvislosti s tím i otázka samotné existence Portugalské Indie byla tímto na mezinárodní půdě uzavřena.¹⁵⁶

¹⁵⁴*Nine hundred and Eighty-eight meeting*, S/PV.988, United Nations Security Council, (18. prosinec 1961), s. 26, dostupné z: <https://undocs.org/en/S/PV.988>, (staženo 20.4.2021).

¹⁵⁵ *France, Turkey, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and United States of America: joint draft resolution*, United Nations Security Council, S/5033, (18. prosinec 1961), dostupné z: <https://undocs.org/en/S/5033>, (staženo 20.4.2021).

¹⁵⁶ United Nations Security Council, *Nine hundred and Eighty-eight meeting*, S/PV.988, (18. prosinec 1961), dostupné z: <https://undocs.org/en/S/PV.988>, (staženo 20.4.2021).

5. Analýza proměny postojů Spojených států

Výchozí pozice

Z realistického přístupu v rámci teorie by vycházelo, že Spojené státy podřizovaly naprosto veškerou politiku problematice soupeření se Sovětským svazem, který měl být největší hrozbou národních zájmů Spojených států. Americká politika ani ve vztahu k Portugalské Indii ale takto černobílá nebyla.

Spojené státy americké, které se ve dvacátém století staly světovou velmocí, čelily mocenskému střetu se státy reprezentujícím jiné ideologické a politické přesvědčení. V rámci tohoto mocensko-politického střetu, který se kdykoliv mohl převrátit ve střet ozbrojený, Spojené státy hájily národní zájmy, které pomáhaly udržet rovnováhu moci v takové pozici, která by Spojené státy a jejich spojence neohrožovala. Přístup hájící v první řadě národní zájem je jedním z pilířů představené realistické teorie, i když je nutné zdůraznit, že Spojené státy a jejich zahraniční politika nevycházely pouze a přímo z tohoto přístupu, ale pouze v některých oblastech se tomuto teoretickému přístupu přibližovaly.

Druhá světová válka, a hlavně její výsledek vytvořil nový bipolární svět ve kterém hrály dominantní roli Spojené státy a Sovětský svaz. Ruku v ruce s novým uspořádáním se začaly rozvíjet dva navzájem silně provázané dlouhodobé trendy. Prvním bylo očekávatelné mocenské soupeření obou bloků, z čehož vzešla studená válka. Druhým byla demontáž starých koloniálních impérií po staletí budovaných evropskými mocnostmi. Tento proces známý jako dekolonizace byl v některých oblastech rychlý až překotný, jinde byl ovšem cíleně zpomalován a oddalován. Vše záviselo na situaci v mateřské zemi, geografické poloze dané kolonie a celkové mezinárodně politické situaci v daném období.

V tomto období se tak primárním národním zájmem Spojených států stala snaha o vytvoření dostatečně silné pozice sebe a svých spojenců v porovnání s blokem vedeným Sovětským svazem. Spojené státy budovaly materiální základnu a ozbrojené síly, což můžeme mimo jiné propojit s Morgenthaovými hlavními pilíři moci. Dále také vytvořily politické a vojenské svazky stojících jak na ideálech svobody a demokracie, tak ale také na odporu proti komunismu. Z toho důvodu se do „klubu“ spojenců Spojených států dostaly i země pravicově autoritativní, čehož se stalo příkladem Portugalsko jako zakládající člen NATO. Všechny tyto kroky vedly k odvrácení jakékoliv případné porážky v mezinárodně politických nebo vojenských otázkách.

Faktory ovlivňující prvotní přístup USA

Americký přístup k Portugalské Indii a k dekolonizaci obecně byl ovlivněn mnoha faktory. Po druhé světové válce byla Trumanova administrativa poměrně otevřená pokračování evropského kolonialismu minimálně ve střednědobém horizontu. Tento postoj pramenil z několika hledisek. Evropská přítomnost v koloniích měla být jedním z nástrojů zadržování komunismu, který by se jinak mohl rozšířit po Africe nebo Asii. Ekonomická provázanost zemí v rámci Marshallova plánu také otvírala možnost hospodářského rozvoje v koloniích, což by mohlo vést jinou cestou opět k zadržení levicových myšlenek z důvodu rozvoje a růstu životní úrovně. Tento stav také vyhovoval domácí americké ekonomice, která exportem do Evropy (a případným reexportem do kolonií) získala čas na změnu orientace z válečné na mírovou výrobu. Brzký poválečný svět byl v americké společnosti ve znamení „rudé hrozby“, což pomáhalo americké vládě obhájit toleranci či podporu autoritativním režimům ve světě před domácím publikem.¹⁵⁷

Vzhledem k událostem bezprostředně po válce panovala v evropských mateřských zemích snaha kolonialismus udržet minimálně po období, kdy napomáhal zadržování komunismu, což bylo navíc ve shodě s politikou Spojených států. Zároveň případná ztráta kolonií byla často pro evropské země ztrátou dlouho budovaného a spravovaného území, což se podle predikcí mohlo neblaze projevit na hospodářské situaci dané země. Samotné vlastnictví kolonií bylo, například právě pro Portugalsko, otázkou primárního národního zájmu, národní cti a bylo základním pilířem politického režimu v zemi. Případné ztracení kolonie, nebo byť jen vyjednávání o předání, tak bylo nemyslitelné. Dalšími příklady velkého provázání kolonie a mateřské země může být francouzské Alžírsko nebo nizozemská snaha o udržení Indonésie.

Rychlá a neuvážená dekolonizace v sobě nesla rizika vzniku nových levicových vlád pod vlivem Sovětského svazu, což by mohlo narušit rovnováhu moci ve světovém uspořádání. Na druhou stranu v období studené války primární roli v rovnováze moci hrály jaderné zbraně a jejich vlastnictví. Americká politika se primárně zaměřila na politiku zadržování, v čemž byl v první polovině 50. let evropský kolonialismus v Africe a Asii Američanům značně nápomocen.

Pro americkou politiku zadržování a udržení národního zájmu ve smyslu obrany proti komunismu bylo velmi důležité vytvořit pevnou síť loajálních spojenců, kteří by společně s Američany ovládali důležité body a vytvořili několikvrstevnou síť případné obrany. Prostředkem této politiky se stalo primárně NATO. Problematickou, až kontroverzní pozici

¹⁵⁷ Daniel Srch, *Rudá hrozba: Antikomunismus v USA 1917-1954*, (Praha: Epoque, 2016), 61.

v tomto uskupení zastávalo Portugalsko. Bylo jedinou nedemokratickou základající zemí, což způsobovalo potíže ve vyjednávání se spojenci, které se projeví například pozdější neústupností Salazarova režimu v otázce kolonií na konci padesátých let. Na druhou stranu strategická poloha Azorských ostrovů nedávala Spojeným státům jinou možnost než Portugalsko do aliance přizvat. Stálá americká letecká základna na Azorech na letišti Lajes byla velmi nutná pro kontrolu Atlantiku, který zajišťoval spojení mezi Severní Amerikou a Evropou.

Spojené státy a Portugalská Indie do roku 1955

Ukončení korejské války a následná první ztráta území v Indii přinutila portugalské představitele ke zvýšení tlaku na své spojence. Portugalsko si důležitosti základny na Azorech bylo velmi dobře vědomo, a proto se vyjednávání o dalším využívání základny, opakovaná každých pět let, nesla v duchu „výměnného obchodu“ výhodného pro oba státy. Jednou stránkou byly rozsáhlé zbrojní dodávky ze Spojených států zejména pro portugalské letectvo, což mohlo Portugalsko posílit do dalšího případného koloniálního střetu. Druhou stránkou byly Salazarovy požadavky na americkou podporu portugalského kolonialismu. V padesátých letech byly tyto požadavky spojovány právě s Portugalskou Indií. Její pozice byla ale od ostatních kolonií, jak portugalských, tak kolonií dalších evropských zemí, značně odlišná. Na rozdíl od kulturně, lingvisticky a sociálně roztržštěných afrických kolonií byla území Portugalské Indie kulturně, historicky a společensky provázána s ohromnou a již nezávislou Indickou republikou, která na tato území vznášela nárok. Oproti tomu v Africe měla každá země teprve slabé rodící se místní národně-osvobozené hnutí, které nemělo přístup k dostatku materiálních zdrojů v podobě například zbraní nebo se nemohlo těšit jiné rozsáhlé podpoře. Naopak Indie mohla proti portugalským držávám využít prakticky neomezenou lidskou základnu, ohromné ozbrojené síly a také svůj hlas a vliv na mezinárodním poli.

V roce 1955 se tak Portugalsku díky zablokování jednání o základně na Azorech podařilo získat podporu Spojených států pro svůj koncept multikontinentálního státu. Pro Spojené státy byla otázka existence základny tak důležitá, že de facto veřejně podpořily portugalský kolonialismus, za což byla americká administrativa na domácí půdě poprvé více kritizována.

Samotné propojení Spojených států a Portugalské Indie bylo ale minimální. Ekonomická provázanost byla nulová, a naopak investice Spojených států byly patrné v Indii. Případná využitelnost území pro vojenskou základnu nebyla potřeba z důvodu přetrvávající existence britských kolonií, u jejichž používání navíc nehrozily mezinárodní protesty ze strany Indie. Jakýkoliv podporující postoj ze strany Spojených států směrem k existenci Portugalské

Indie byl proto v 50. letech hlavně výsledkem nutnosti udržení vztahů s Portugalskem na takové úrovni, aby bylo možné dále využívat leteckou základnu na Azorech, která byla pro americké vojenské plánování nesmírně důležitá.

Veřejný zlom postoje

Zlomem v nahlížení na kolonialismus ve Spojených státech byl rok 1956. Neúspěšný pokus amerických spojenců o vlastní nekoordinovanou akci vedl k radikálnímu celosvětovému posílení odporu proti kolonialismu. Suezská krize nebyla sice jedinou příčinou, ale demonstrovala změnu celosvětového trendu v pohledu na kolonialismus. Stále více přibývalo sebevědomých osamostatněných zemí, které se prezentovaly jako hlavní bojovníci proti reliktvům evropské vlády ve světě. Hlavními představiteli byly Indie s Indonésií, kteří v padesátých letech stále sousedily s malými, leč z jejich pohledu důležitými portugalskými koloniemi. Pro Spojené státy bylo z důvodu zachování mezinárodního postavení těžko udržitelné v této situaci opět veřejně podpořit Portugalce. Samotné Spojené státy navíc vzhledem ke své historii vždy z dlouhodobého hlediska inklinovali ke snaze o demontáž kolonialismu, i když v prvních letech studené války jim byl nápomocen. Benefitem rozpadu evropských impérií byla navíc skutečnost, že Spojené státy již nemusely ve své politice balancovat v podpoře kolonialismu z důvodu podpory evropských spojenců, ale mohly se otevřeně vyslovit na podporu práva národů na sebeurčení, což se stalo jedním z pilířů „idealistické“ části americké politiky. Demontáž impérií ale z pohledu Spojených států měla být ideálně následována jejich nahrazením režimy, které by byly nakloněny americké politice a nespadly do sféry sovětského vlivu.

I po roce 1956 bylo součástí americké politiky soupeření se Sovětským svazem. Jakékoliv zaostání za schopnostmi nebo velikostí druhého bloku by vedlo k ohrožení národních zájmů a k ohrožení přežití vlastní populace. Podpora práv na sebeurčení národů se nevyklučovala se snahou o získání nově nezávislých kolonií do americké sféry vlivu. Spojené státy tak pokračovaly ve vesměs podobné zahraniční politice, nyní ovšem více podporovaly dekolonizaci jako univerzální morální princip. Tato politika vedla k veřejné podpoře práva národů na sebeurčení, ale na druhou stranu některé nové režimy postrádaly prvky demokracie, a přesto se staly pro USA partnery v soupeření se Sovětským svazem.

Podle Morgenthaua by se dalo tvrdit, že Spojené státy pouze univerzálním principem maskují nezměněnou zahraniční politiku. Je ale nutné si uvědomit, že americká společnost ani

politika by na takový přístup nikdy plně nepřístupily a podpora dekolonizace byla reálným cílem americké politiky.¹⁵⁸

Spojené státy a Portugalská Indie od roku 1956

V konkrétní otázce Portugalské Indie byla situace složitější. Spojené státy nemohly po dekolonizaci „instalovat“ novou místní vládu, jelikož území bylo nárokováno Indií, ve které si navíc USA udržovaly značný ekonomický vliv a Indická republika nemohla být sama o sobě považována za přímou součást sovětského bloku, i když určité inklinace k socialismu až komunismu můžeme rozhodně v indické politice identifikovat. Dekolonizace Portugalské Indie tak nemohla rozšířit oblast pod kontrolou „nepřátel“ USA. Samozřejmě ale mohla značně oslabit Portugalsko jako spojence USA, pro nějž byly kolonie otázkou stability politického režimu. Otázka tohoto území v kontextu potenciálně výhodně položených vojenských základen nebyla v této době stále pro Spojené státy relevantní, jelikož nadále existovala možnost využití letišť a přístavů na britských zámořských územích, která byla z ekonomického pohledu z důvodu přetrvávající slabší rozvinutosti portugalských držav rentabilnější.

Z pohledu Spojených států tak Portugalská Indie nikdy nehrála velkou roli v otázkách zahraniční politiky a dalších otázek v rámci studené války. Potřeba základny na Azorech a neústupná portugalská politika však přinesly tuto otázku na půdu americké diplomacie. Otázka zadržování komunismu v Indii byla v americké politice přítomna, ale primárním cílem nebylo v této oblasti podporovat evropský kolonialismus. Namísto toho byly zvoleny prostředky ve formě americké ekonomické pomoci pro Indii a pro případ Pákistánu také vojenské spolupráce. Americký obecný postoj ke kolonialismu zde byl uplatnitelný pouze částečně a změna mezinárodně politické situace po roce 1956 ukázala, že Portugalská Indie nebude předmětem případného rozsáhlého ozbrojeného konfliktu, kterého by se Spojené státy účastnily. Všechny tyto faktory tak vyústily v možnost ozbrojeného obsazení Goy, kterou Indická republika v roce 1961 využila.

Spojené státy tak k Portugalské Indii zachovávaly takový postoj, který korespondoval se situací ohledně základny na Azorech, od které se odvíjely prakticky veškeré bilaterální vztahy. Samotná podpora portugalského kolonialismu v Indii by byla pro Spojené státy jinak akceptovatelná pouze v případě uspořádání například plebiscitu, který by jasně demonstroval vůli Goánců setrvat v rámci portugalského státu. Vzhledem k mezinárodní situaci po roce 1956,

¹⁵⁸ Eberé Nwaubani, „The United States and the Liquidation of European Colonial Rule“, *Cahiers d'études africaines* 171, (2003): 524; Morgenthau, *Politics among nations*, 16.

stále chybějící potřebě vojenského využití ze strany USA, nulového ekonomického propojení a domácímu odporu proti kolonialismu nepředstavovala Portugalská Indie pro Spojené státy žádný předmět národního zájmu. Na tento postoj neměla žádný vliv ani výměna na postu amerického prezidenta v roce 1961, kdy byla republikánská administrativa nahrazena demokratickou.

Závěr

Portugalská Indie byla prvním evropským opěrným bodem na indickém subkontinentu, který se již od 15. století stal jednou z nejdůležitějších kolonií Portugalska. Zprvu ekonomická důležitost generující ohromné zisky postupně naopak přešla v důležitost prestižní. Salazarův autoritářský režim vykreslil tehdy již ekonomicky zaostalou Portugalskou Indii jako symbol minulé velikosti portugalské říše. Snaha portugalského režimu udržet kolonie, i v kontextu celosvětového dekolonizačního trendu, proto souvisela s mezinárodně-politickou orientací, kdy se Portugalsko stalo zakládajícím členem NATO. Americká administrativa na přelomu čtyřicátých a padesátých let evropský kolonialismus, zejména v Africe, podporovala. Nově samostatné země jako Indii a Pákistán však též podpořila přinejmenším ekonomickou pomocí, kterou se snažila předejít jejich příklonu k SSSR.

Spojené státy zaujímaly k otázce Portugalské Indie proměnlivé postoje. Všechny tyto motivy byly ale primárně ovlivněny americkými národními zájmy, geopolitickou situací ve světě nebo provázaností ekonomických vztahů. Je důležité zmínit, že jedním z cílů americké zahraniční politiky od druhé poloviny padesátých let byla také reálná podpora práva národů na sebeurčení, skrze kterou měl být nahrazen již přežitý systém evropských impérií. Slabší vliv měly například nesouhlasné postoje domácího obyvatelstva, zejména k podpoře kolonialismu. Prakticky žádný vliv naopak neměly výměny administrativ amerických prezidentů.

Vztah Spojených států a Portugalské Indie tak byl ovlivněn primárně jinými problematikami v rámci vývoje bilaterálních vztahů obou zemí. Krize roku 1954 vedoucí k anexi vnitrozemských ekonomicky bezvýznamných enkláv Dádra a Nágar Havélí a slabá reakce spojenců donutily Portugalsko k přímému propojení tématu Portugalské Indie s jinými agendami, jelikož držení této kolonie představovalo jeden z pilířů portugalského režimu. Následujícího roku proto Portugalsko zablokovalo další vyjednávání o americké základně na Azorech, což donutilo Spojené státy akceptovat portugalský koncept multikontinentálního státu.

Tento postoj ovšem trval pouze krátce a od roku 1956 se americký postoj proměnil do té míry, že v roce 1961 označily Portugalskou Indii za kolonii s tím dovětkem, že čas kolonií je již u konce. Jakákoliv legitimizace portugalské moci skrze plebiscit byla pro Portugalce nepřijatelná a Spojené státy se nemohly vzdát podpory práva na sebeurčení Goánců.

Z hlediska teoretického realistického přístupu je zřejmé, že v některých ohledech týkajících se geopolitiky, zámořských vojenských základen a mezinárodní bezpečnosti se mu

americká politika přibližovala. Zejména v otázce podpory Portugalska z důvodu potřeby základny na Azorech v roce 1955. Na druhou stranu ale oproti teoretickému konceptu dbal také americký přístup na podporu práv národů a rozvoji demokracie ve světě.

Otázka samotné Portugalské Indie se stávala stále více neudržitelnou. Indie spěla k vojenskému řešení tohoto problému z několika důvodů. Autoritářské Portugalsko nedokázalo akceptovat potenciální právo Goánců na sebeurčení, a proto blokovalo konání plebiscitu o sebeurčení. Zároveň Indie měla eminentní zájem o kontrolu všech území ve svém kulturně politickém prostoru i přes to, že na některá území formálně neměla legální nárok vycházející z vymezení území Indie při nabytí nezávislosti od Velké Británie. Třetím faktorem byla také jistota neuskutečnění jakékoliv mezinárodní reakce na půdě OSN, jež byla zaručena příslibem veta ze strany Sovětského svazu. Zároveň Portugalsko nemohlo pro případ Portugalské Indie uplatnit článek 5 Smlouvy o NATO z důvodu omezení, která vymezoval článek 6, což znemožňovalo legální zapojení aliance do případného konfliktu. Z tohoto pohledu tak byly svým způsobem splněny Waltzovy podmínky pro vypuknutí ozbrojeného konfliktu. Zároveň tyto podmínky dávaly Indii téměř stoprocentní jistotu úspěchu.

Portugalská přítomnost v Indii trvala 451 let. Ztráta území definitivně vyloučila jakoukoliv možnost zřízení vojenské základny států NATO v Goe, která by se na tomto strategicky umístěném území mohla hodit. Této skutečnosti si byla vědoma Indie a hlavně i Sovětský svaz, a proto proces dekolonizace završily. Po stažení britských zájmů a opuštění kolonií „východně od Suez“ vyvstala nutnost nové základny Spojených států v oblasti. Vzhledem k neexistenci jiné možnosti byla tato základna zřízena v roce 1966 na prakticky pustých Čagoských ostrovech, kde vznikla do dnes využívaná základna Diego Garcia.¹⁵⁹ Výhodnost bývalých portugalských území může dokazovat také fakt, že dvě ze tří bývalých portugalských letišť dodnes využívají bezpečnostní složky Indické republiky, kdy základna INS Hansa na letišti Dabolim v Goe je dokonce největší leteckou základnou indického námořnictva a letiště v Damão je provozováno Indickou pobřežní stráží.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Peter H. Sand, *United States and Britain in Diego Garcia – the Future of a Controversial Base*, (New York: Palgrave Macmillan, 2009), 6-8.

¹⁶⁰ „INS Hansa will retain its importance: Navy“, *The Economic Times*, 3. září 2011, dostupné z: <https://economictimes.indiatimes.com/industry/transportation/shipping/-/transport/ins-hansa-will-retain-its-importance-navy/articleshow/9849767.cms>, (staženo: 28.4.2021).

Summary

Portuguese India was the first European stronghold on the Indian subcontinent, becoming one of Portugal's most important colonies since the 15th century. At first, the economic importance of generating huge profits gradually turned to prestigious importance. Salazar's authoritarian regime portrayed the then economically backward Portuguese India as a symbol of the past greatness of the Portuguese Empire. The Portuguese regime's efforts to maintain the colonies, even in the context of the global decolonization trend, were therefore linked to the international political orientation, when Portugal became a founding member of NATO. At the turn of the 1940s and 1950s, the American administration supported European colonialism, especially in Africa. However, newly independent countries such as India and Pakistan also supported, at least with economic aid, which sought to prevent their inclination towards the USSR.

The United States has changed views on the issue of Portuguese India. However, all of these motives were primarily influenced by American national interests, the geopolitical situation in the world, or the interconnectedness of economic relations. It is important to mention that one of the national interests since the second half of the 1950s was also the real support of the right of nations to self-determination, through which the already surviving system of European empires need to be replaced. For example, the dissenting attitudes of the domestic population had a weaker effect, especially on the promotion of colonialism. On the contrary, exchanges of US presidential administrations had virtually no effect.

The relationship between the United States and Portuguese India was thus influenced primarily by other issues within the development of bilateral relations between US and Portugal. The crisis of 1954 leading to the annexation of the inland economically insignificant enclaves of Dadra and Nagar Haveli, and the weak reaction of the Allies, forced Portugal to directly link the topic of Portuguese India to other agendas, because holding this colony was one of the pillars of the Portuguese regime. The following year, therefore, Portugal blocked further negotiations on a US base in the Azores, forcing the United States to accept the Portuguese concept of a multi-continental state.

However, this attitude lasted only a short time, and since 1956 the American attitude has changed to such an extent that in 1961, they labeled Portuguese India as a colony with the addition that the time of the colonies is over. Any legitimization of Portuguese power through

a plebiscite was unacceptable to the Portuguese, and the United States could not give up support for the right to self-determination of the Goans.

From a theoretically realistic approach, it is clear that in some respects concerning geopolitics, overseas military bases, and international security, American policy has approached it. Especially on the issue of support for Portugal due to the need for a base in the Azores in 1955. On the other hand, contrary to the theoretical concept, American support also paid attention to the promotion of the rights of nations and the development of democracy in the world. The question of Portuguese India itself has become increasingly unsustainable. India has worked for a military solution to this problem for several reasons. Authoritarian Portugal failed to accept the Goans' potential right to self-determination, and therefore blocked a plebiscite about self-determination. At the same time, India had an eminent interest in controlling all territories in its cultural and political space, despite the fact that some territories were not formally entitled to a legal claim based on the delimitation of India's territory when it gained independence from Great Britain. The third factor was also the certainty of not carrying out any international reaction at the UN, which was guaranteed by the promise of a veto by the Soviet Union. At the same time, Portugal could not invoke Article 5 of the NATO Treaty in the case of Portuguese India due to the limitations defined in Article 6, which prevented the Alliance from being legally involved in a possible conflict. From this point of view, in a way, Waltz's conditions for the outbreak of armed conflict were met. At the same time, these conditions gave India almost one hundred percent certainty of success.

Seznam použitých zkratek

SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	Spojené státy americké
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Organizace Severoatlantické smlouvy)
SEATO	Southeast Asia Treaty Organization (Organizace jihoasijské smlouvy)

Použitá literatura

Alavi, Hamza. „Pakistan-US Military Alliance“, *Economic and Political Weekly* 33, č. 25, (červen 1998): 1551–1557.

Anderson, James Maxwell. *The History of Portugal*. Westport: Greenwood Publishing Group, 2000.

Bhat, Shyam. „Trade in Goa and commodity composition (1878-1961) — An analysis“. *Proceedings of the Indian History Congress* 2003, č. 64 (2003): 905–913.

Borhi, László. "Containment, Rollback, Liberation or Inaction? The United States and Hungary in the 1950s". *Journal of Cold War Studies* 1, č.3(1999): 67–108.

Bowman, Martin W. *F86 Sabre*. přeložil Lubomír Háčik. Praha: Jan Vašut, 2005.

Brands, Henry. *Inside the Cold War: Loy Henderson and the Rise of the American Empire, 1918-1961*. Oxford: Oxford University Press, 1991.

Braša, Pavel a Ondřej Císař. *Anarchie a světová politika*. Praha: Portál, 2008.

Burchill, Scott. Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit a Jacqui True. *Theories of International Relations*. New York: Palgrave Macmillan, 2006.

Byrnes, Melissa. „Diplomacy at the end of empire: evolving French perspectives on Portuguese colonialism in the 1950s and 1960s“. *Cold War History* 19, č. 4, (2019): 477–491.

Canny, Nicolas. *The Oxford History of the British Empire: Volume I: The Origins of Empire: British Overseas Enterprise to the Close of the Seventeenth Century*. Oxford: Oxford University Press, 1998.

Crowley, Roger. *Conquerors: How Portugal Forged the First Global Empire*. New York: Random House, 2015.

Cullather, Nick. „India Became “Important” in US Cold War Strategy“. *India Review* 6, č. 2, (duben–červenec 2007): 59–90.

Disney, Anthony. *A History of Portugal and the Portuguese Empire: Volume 2, The Portuguese Empire*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Drulák, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2011.

Fiedler, Jiří. *Dějiny NATO*. Praha: Paseka, 1997.

Fifield, Russell. „The Future of Portuguese India“. *Far Eastern Survey* 19, č. 7, (5. dubna 1950): 71–72.

Fonseca, Ana Mónica a Daniel Marcos. „Cold War Constraints: France, West Germany and Portuguese Decolonization“. *Portuguese Studies* 29, č. 2 (2013): 209–226.

Fowler, Randall. „Lion’s last roar, Eagle’s first flight: Eisenhower and the Suez Crisis of 1956“, *Rhetoric & Public Affairs* 20, č. 1, (2017): 33–68.

Frenz, Margret. „Complicating Decolonisation: Mozambican Indian Experiences in the Twentieth Century“, *The Journal of Imperial and Commonwealth History* 47, č. 5, (Říjen 2019): 999–1020.

Gaddis, John Lewis. *Russia, the Soviet Union and the United States. An Interpretative History*. New York: McGraw-Hill, 1990.

Gani, Shahabuddin. „Danish settlement of Balasore“. *Proceedings of the Indian History Congress 1959*, č. 22 (1959): 354–357.

Garret, Richard. *The Defences of Macau: Forts, Ships and Weapons Over 450 Years*. Hong Kong: Hong Kong University Press. 2010.

Gupta, Pamila. „Mapping Portuguese Decolonisation in the Indian Ocean: A Research Agenda“. *South African Historical Journal* 15, č. 1, (2007): 93–112.

Hayles, John. „All-Time Aircraft Used List Portuguese Air Force“, Aeroflight The Website for Aviation Enthusiasts, naposledy upravené 16. ledna 2018, <http://www.aeroflight.co.uk/user/every/all-time-aircraft-used-list-portuguese-air-force.htm>, (staženo 11.4.2021).

„INS Hansa will retain its importance: Navy“, *The Economic Times*, 3. září 2011, dostupné z: <https://economictimes.indiatimes.com/industry/transportation/shipping-/-transport/ins-hansa-will-retain-its-importance-navy/articleshow/9849767.cms>, (staženo: 28.4.2021).

Jenkins, Phillip. „Goa, Rome of the East“, *Christian century* 8, č. 30 (2017): 44–46.

Jerónimo, Miguel Bandeira a António Costa Pinto. „Introduction: The International and the Portuguese Imperial Endgame: Problems and Perspectives“. *Portuguese Studies* 29, č. 2 (2013): 137–141.

Kammen, Douglas Anton. *Three Centuries of Conflict in East Timor*. New Brunswick: Rutgers University Press, 2015.

- Klíma, Jan. *Dekolonizace portugalské koloniální říše*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000.
- Klíma, Jan. *Portugalská Indie*. Praha: Libri, 2010.
- Klíma, Jan. *Salazar tichý diktátor*. Praha: Aleš Skřivan, 2005.
- Krejčí, Oskar. *Mezinárodní politka*, Praha: Ekopress, 2001.
- Lahav, Pnina. „The Suez Crisis of 1956 and Its Aftermath: A Comparative Study of Constituons, Use of Force, Diplomacy and International Relations“. *Boston University Law Review*. 95, č. 4 (červenec 2015): 1298–1351.
- Lee, Wayne. *Empires and Indigenes: Intercultural Alliance, Imperial Expansion, and Warfare in the Early Modern World*. New York: New York University press, 2011.
- Lockhart, Paul Douglas. *Denmark, 1513–1660: The Rise and Decline of a Renaissance Monarchy*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Malieckal, Bindu. *India's Luso-Africans: the politics of race, colonialism, and gender in early modern Portugal and post-colonial Goa*. Plymouth: Lexington Books, 2013.
- Marcos, Daniel. „Between the Atlantic and the Empire: NATO as a framework for Portuguese–American relations in early Cold War (1949–1957)“. *Journal of Transatlantic Studies* 12, č. 3, (2014): 324–341.
- Marks, Harry. *The First Contest for Singapore 1819-1824*. Storrs: Brill, 1959.
- Marsch, Kate. *Narratives of the French Empire: Fiction, Nostalgia, and Imperial Rivalries, 1784 to the Present*. Lanham: Lexington Books, 2013.
- Monteiro, Francisco. „50 years later, recalling the TAIP and Dabolim: pressure and the Indian economic blockade“. *Lisbon: Supergoa, Chronic* 2006. dostupné z: https://arquivo.pt/wayback/20100807124553/http%3A//www.supergoa.com/pt/read/news_cronica.asp?c_news%3D521, (staženo 27.3.2021).
- Morgenthau, Hans. *Politics among nations*. New York: Knopf 1949.
- Nawaz, Shuja. „The First Kashmir War Revisited“. *India Review* 7, č. 2, (duben 2008): 115–154.
- Newitt, Malyn. *Emigration and the Sea: An Alternative History of Portugal and the Portuguese*. New York: Oxford University Press, 2015.

- Newitt, Malyn. „Formal and Informal Empire in the History of Portuguese Expansion“. *Portuguese Studies* 2001, č. 17 (2001): 1–21.
- Novotný, Adolf. „Úvod do teorie mezinárodních vztahů“. *Medzinárodné otázky* 14, č. 2, (2005): 106–120.
- Nwaubani, Ebere. „The United States and the Liquidation of European Colonial Rule“. *Cahiers d'études africaines* 171, (2003): 505–551.
- Oliveira, Pedro Aires. „Live and Let Live: Britain and Portugal's Imperial Endgame (1945–75)“. *Portuguese Studies* 29, č. 2 (2013): 186–208.
- Ozonawa, Toru. „Formation of American Regional Policy for the Middle East, 1950–1952: The Middle East Command Concept and Its Legacy“. *Diplomatic History* 29, č. 1, (leden 2005): 117–148.
- Pach, Chester J. Jr. *Arming the Free World: The Origins of the United States Military Assistance Program, 1945-1950*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1991.
- Parsons, Timothy. *Titul: The Second British Empire : In the Crucible of the Twentieth Century*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2014.
- Pearson, Michael. „Portuguese India and the Mughals“, *Proceedings of the Indian History Congress* 1998, č. 59 (1998): 407–426.
- Phillips, Andrew. „Beyond Bandung: the 1955 Asian-African Conference and its legacies for international order“. *Australian Journal of International Affairs* 70, č.4 (2016): 329–341.
- Pöllath, Moritz. „Far away from the Atlantic...’: Goa, West New Guinea and NATO’s out-of-area policy at Bandung 1955“. *Journal of Transatlantic Studies* 11, č. 4, (2013): 387–402.
- Bruno Cardoso Reis, „Portugal and the UN: A Rogue State Resisting the Norm of Decolonization (1956–1974)“, *Portuguese Studies* 29, č. 2 (2013): 251–276.
- Rodrigues, Luís Nuno. „The United States and Portuguese Decolonization“. *Portuguese Studies* 29, č. 2 (2013): 164–185.
- Rodrigues, Maria Guadalupe. „The Catholic Church in Context of Crisis: The Case of Angolan Independence“. *Current Research on Peace and Violence* 13, č.4 (1990): 235–243.
- Sand, Peter H. *United States and Britain in Diego Garcia – the Future of a Controversial Base*. New York: Palgrave Macmillan, 2009.

Sander, Christensen Carsten. „The Vikings and their importance for the North Atlantic (Iceland, Greenland, North America) from the beginning of the expansion in the 9th century until the extinction around 1400“. *Studia Humanitatis* 2020, č. 4 (2020): 1–27.

Sayle, Timothy. *Enduring alliance: a history of NATO and the postwar global order*. Ithaca: Cornell University Press, 2019.

Silva Rocha, Jorge. „Defence planning and alliances: Portugal in the early years of the Cold War (1945–59)“. *Portuguese Journal of Social Science* 17, č.1 (2018): 63–77.

Singhal, Damodar P. „Goa—End of an Epoch“, *The Australian Quarterly* 34. č. 1, (březen 1962): 77–89.

Smith, Alan. „António Salazar and the Reversal of Portuguese Colonial Policy“. *The Journal of African History* 15, č. 4 (1974): 653–667.

Stanley, George F. G. „Dien Bien Phu in Retrospect“. *International Journal* 10, č. 1, (1955): 38–50.

Stein, Kevin. „Apologia, Antapologia, and the 1960 Soviet U-2 Incident“. *Communication Studies* 59, č. 1, (leden–březen 2003): 19–34.

Strnad, Jaroslav. Jan Filipický. Jaroslav Holman a Stanislava Vavroušková. *Dějiny Indie*. Praha: Lidové noviny, 2003.

Srch, Daniel. *Rudá hrozba: Antikomunismus v USA 1917-1954*. Praha: EPOCHA, 2016.

Yechury, Akhila. „Imagining India, decolonizing L'Inde Française, c. 1947-1954“. *The Historical Journal* 58, č. 4, (Prosinec 2015): 1141–1165.

Žaloudek, Karel. *Encyklopedie politiky*. Praha: Libri, 1999.

Použité primární zdroje

A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: India, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, dostupné z: <https://history.state.gov/countries/india/recognition>, (staženo 28.3.2021).

Airgram A-550 From the Embassy in Pakistan to the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the

United States, 1969–1976, Volume E–7, Documents on South Asia, 1969–1972, Document 38, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve07/d38>, (staženo 10.4.2021).

Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora, Informační centrum OSN v Praze (2020), dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/Charta-OSN-2019.pdf>, (staženo 11.4.2021)

Despatch From the Embassy in Portugal to the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1958–1960, Western Europe, Volume VII, Part 2, Document 282, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p2/d282>, (staženo 10.4.2021).

France, Turkey, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and United States of America: joint draft resolution, United Nations Security Council, S/5033, (18. prosinec 1961), dostupné z: <https://undocs.org/en/S/5033>, (staženo 20.4.2021).

Instruction From the Department of State to the Diplomatic and Consular Offices in India, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South Asia, Volume VIII, Document 155, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d155>, (staženo 10.4.2021).

„Indian Independence act 1947“. *Middle East Journal* 1, č. 4 (říjen 1947): 451–461, dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4321924?seq=1>, (staženo 25.3.2021).

Memorandum by the Assistant Secretary of State for European Affairs (Merchant) to the Deputy Under Secretary of State for Political Affairs (Murphy), Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1952–1954, Western Europe and Canada, Volume VI, Part 2, Document 811, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p2/d811>, (staženo 27.3.2021).

Memorandum by the Director of the Office of European Affairs (Hickerson) to the Secretary of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, Foreign Relations of the United States, 1948, Western Europe, Volume III, Document 633, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1948v03/d633>, (staženo 1.4.2021).

Memorandum From the Director of the Office of South Asian Affairs (Weil) to the Assistant Secretary of State for Near Eastern and South Asian Affairs (Talbot), Office of the Historian,

Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIX, South Asia, Document 65, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v19/d65>, (staženo 11.4.2021).

Memorandum of a Conversation Between President Eisenhower and Prime Minister Nehru, The White House 164, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South Asia, Volume VIII, Document 164, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d164>, (staženo 10.4.2021).

Memorandum of a Conversation Between President Eisenhower and Prime Minister Nehru, New Delhi, December 13, 1959, 8:30 p.m., Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1958–1960, South and Southeast Asia, Volume XV, Document 248, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v15/d248>, (staženo 10.4.2021).

Memorandum of a Conversation, Department of State, Washington, June 15, 1959, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1958–1960, South and Southeast Asia, Volume XV, Document 233, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v15/d233>, (staženo 10.4.2021).

Memorandum of a Conversation, Department of State, Washington, July 10, 1959, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1958–1960, South and Southeast Asia, Volume XV, Document 237, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v15/d237>, (staženo 10.4.2021).

Memorandum of a Conversation, Department of State, Washington, November 30, 1955, 3 p.m. Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, Western Europe and Canada, Volume XXVII, Document 148, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v27/d148>, (staženo 28.3.2021).

Memorandum of a Conversation, New Delhi, December 10, 1959, 11:30 a.m., Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1958–1960, South and Southeast Asia, Volume XV, Document 247, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v15/d247>, (staženo 10.4.2021).

Memorandum of Conversation, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 329, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d329>, (staženo 11.4.2021).

Memorandum of Conversation, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 330, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d330>, (staženo 11.4.2021).

National Security Council Report, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South Asia, Volume VIII, Document 5, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d5>, (staženo 10.4.2021).

Nine hundred and Eighty-eight meeting, S/PV.988, United Nations Security Council, 1 (18. prosinec 1961), s. 26, dostupné z: <https://undocs.org/en/S/PV.988>, (staženo 20.4.2021).

Paper Prepared in the Embassy in India, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1958–1960, South and Southeast Asia, Volume XV, Document 228, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v15/d228>, (staženo 10.4.2021).

Policy Statement Prepared in the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, Foreign Relations of the United States, 1950, Western Europe, Volume III, Document 678, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1950v03/d678>, (staženo 2.4.2021).

Progress Report by the Operations Coordinating Board, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South Asia, Volume VIII, Document 1, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d1>, (staženo 10.4.2021).

Right of Passage over Indian Territory (Portugal v. India), Case 32, International Court of Justice, dostupné z: <https://www.icj-cij.org/en/case/32>, (staženo 28.3.2021).

Summary of a Meeting With the President, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South

Asia, Volume VIII, Document 162, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d162>, (staženo 10.4.2021).

Telegram From Delegation at the North Atlantic Council Ministerial Meeting to the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, Western Europe and Canada, Volume XXVII, Document 146, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v27/d146>, (staženo 27.3.2021).

Telegram From the Department of State to the Embassy in India, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIX, South Asia, Document 66, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v19/d66>, (staženo 11.4.2021).

Telegram From the Department of State to the Embassy in India, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIX, South Asia, Document 72, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v19/d72>, (staženo 11.4.2021).

Telegram From the Department of State to the Embassy in Portugal, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 324, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d324>, (staženo 10.4.2021).

Telegram From the Embassy in India to the Embassy in Pakistan, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South Asia, Volume VIII, Document 14, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d14>, (staženo 10.4.2021).

Telegram From the Embassy in India to the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 331, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d331>, (staženo 11.4.2021).

Telegram From the Embassy in India to the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIX, South Asia, Document 68, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v19/d68>, (staženo 11.4.2021).

Telegram From the Embassy in India to the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 333, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d333>, (staženo 11.4.2021).

Telegram From the Embassy in Portugal to the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, Western Europe and Canada, Volume XXVII, Document 145, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v27/d145>, (staženo 27.3.2021).

Telegram From the Embassy in Portugal to the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 332, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d332>, (staženo 11.4.2021).

Telegram From the Secretary of State to the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1955–1957, South Asia, Volume VIII, Document 161, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v08/d161>, (staženo 10.4.2021).

Telegram From Secretary of State Rusk to the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume XIII, Western Europe and Canada, Document 334, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13/d334>, (staženo 11.4.2021).

The Ambassador in Portugal (Guggenheim) to the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1952–1954, Western Europe and Canada, Volume VI, Part 2, Document 812, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p2/d812>, (staženo 27.3.2021).

The Assistant Secretary of State for European Affairs (Merchant) to the Deputy Assistant Secretary of Defense for International Security Affairs (Davis), Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1952–1954, Western Europe and Canada, Volume VI, Part 2, Document 818, Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p2/d818>, (staženo 27.3.2021).

The Chargé in Portugal (Brown) to the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States,

1952–1954, Western Europe and Canada, Volume VI, Part 2, Document 815, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p2/d815>, (staženo 27.3.2021).

The Chargé in Portugal (Brown) to the Department of State, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1952–1954, Western Europe and Canada, Volume VI, Part 2, Document 816, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p2/d816>, (staženo 27.3.2021).

The North Atlantic Treaty Washington D.C. - 4 April 1949, North Atlantic Treaty Organization NATO-OTAN, dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/SID-ECAE8DB0-F591EC88/natolive/official_texts_17120.htm, (staženo 28.3.2021).

The Secretary of State to the Embassy in Portugal, Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, Foreign Relations of the United States, 1952–1954, Western Europe and Canada, Volume VI, Part 2, Document 813, dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v06p2/d813>, (staženo 27.3.2021).

Teze bakalářské práce

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno:	Matěj Modrý
E-mail:	65815912@fsv.cuni.cz
Studijní obor:	Mezinárodní teritoriální studia
Semestr a školní rok zahájení práce:	LS 2019/2020
Semestr a školní rok ukončení práce:	LS 2020/2021
Vedoucí bakalářského semináře:	PhDr. Jan Hornát, Ph.D.
Vedoucí práce:	Mgr. Jan Váška Ph.D.
Název práce:	Proměna postoje Spojených států v otázce dekolonizace Portugalské Indie v kontextu studené války
Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):	Účelem této práce je shrnout problematiku proměny postoje Spojených států k otázce dekolonizace Portugalské Indie a odpovědět na otázku jaké specifické motivy vedly Spojené státy ke změnám tohoto postoje. Druhým prvkem je pak také analýza amerického postoje vzhledem k realistickému přístupu v rámci teorie mezinárodních vztahů. Výchozí pozicí pro sledování vývoje amerických postojů je pak konec druhé světové války. Od roku 1945 postupně získávají na intenzitě oba hlavní trendy druhé poloviny dvacátého století, a to jsou studená válka a dekolonizace. Oba tyto velké celosvětové trendy měly zásadní vliv na proměnu amerického postoje. Portugalské členství v NATO, prvotní americká podpora kolonialismu, bilaterální vztahy Spojených států s Portugalskem a případně také s Indií a celosvětový vývoj zejména padesátých let, jsou tak hlavními zkoumanými faktory, ve kterých je možné změnu přístupu identifikovat.
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max 10. řádek):	Původním záměrem v projektu práce bylo sledovat dekolonizační proces v Portugalské Indii, kdy jednotlivé globální události akcelerovaly nebo naopak zpomalovaly dekolonizační proces v různých časových obdobích. Nově se práce zaměřila primárně na proměnu postoje Spojených států v otázce existence Portugalské Indie. Tato změna byla provedena z důvodu tematického zúžení práce a také z důvodu dobré dostupnosti primárních zdrojů z digitalizovaných archivů amerického ministerstva zahraničí. Zároveň vzhledem k této změně byla otevřena možnost analyzování amerického přístupu v kontextu teorie realismu v mezinárodních vztazích.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):	<ol style="list-style-type: none">1. Úvod2. Realismus v mezinárodních vztazích3. Portugalská přítomnost v Indii před rokem 19454. Portugalská Indie v kontextu světového dění 50. let5. Postupný zánik Portugalské Indie6. Analýza proměny postojů Spojených států7. Závěr
Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max 30. hlavních titulů)	

Burchill, Scott. Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit a Jacqui True. *Theories of International Relations*. New York: Palgrave Macmillan, 2006.

Disney, Anthony. *A History of Portugal and the Portuguese Empire: Volume 2, The Portuguese Empire*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Drulák, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2011.

Fonseca, Ana Mónica a Daniel Marcos. „Cold War Constraints: France, West Germany and Portuguese Decolonization“. *Portuguese Studies* 29, č. 2 (2013): 209–226.

Klíma, Jan. *Portugalská Indie*. Praha: Libri, 2010.

Krejčí, Oskar. *Mezinárodní politika*, Praha: Ekopress, 2001.

Marcos, Daniel. „Between the Atlantic and the Empire: NATO as a framework for Portuguese–American relations in early Cold War (1949–1957)“. *Journal of Transatlantic Studies* 12, č. 3, (2014): 324–341.

Oliveira, Pedro Aires. „Live and Let Live: Britain and Portugal's Imperial Endgame (1945–75)“. *Portuguese Studies* 29, č. 2 (2013): 186–208.

Phillips, Andrew. „Beyond Bandung: the 1955 Asian-African Conference and its legacies for international order“. *Australian Journal of International Affairs* 70, č.4 (2016): 329–341.

Pöllath, Moritz. „Far away from the Atlantic...’: Goa, West New Guinea and NATO’s out-of-area policy at Bandung 1955“. *Journal of Transatlantic Studies* 11, č. 4, (2013): 387–402.

Silva Rocha, Jorge. „Defence planning and alliances: Portugal in the early years of the Cold War (1945–59)“. *Portuguese Journal of Social Science* 17, č.1 (2018): 63–77.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		